

Lilja Lahtinen

”TYÖTTÖMYYDEN RAASTAVA KUOPPA”

Työttömyys uutismediassa vuonna 2025

VASEMMISTOFOORUMI RY - RAPORTTEJA 4/2026

Lilja Lahtinen

”TYÖTTÖMYYDEN RAASTAVA KUOPPA”

Työttömyys uutismediassa vuonna 2025

Ajatuspaja Vasemmistofoorumin Raportteja-sarjassa julkaistaan selvityksiä ja tutkimuksia yhteiskunnallisista aiheista. Sarjan tarkoituksena on tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi, nostaa tärkeitä ilmiöitä julkiseen keskusteluun sekä esittää toimenpiteitä havaittujen ongelmien ratkaisemiseksi.

Lilja Lahtinen: ”Työttömyyden raastava kuoppa” – Työttömyys uutismediassa vuonna 2025

Vasemmistofoorumi ry – Raportteja 4/2026

© Lilja Lahtinen / Vasemmistofoorumi

Taitto: Asmo Koste

Kannen kuva: Matt Gibson / CC BY-NC 2.0 / Flickr

ISBN: 978-952-7206-58-4 (nid.)

ISBN: 978-952-7206-59-1 (pdf)

ISSN 2670-188X (painettu)

ISSN 2670-1898 (verkkajulkaisu)

Paino: Lähettämö Oy

Julkaisija: Vasemmistofoorumi ry | Helsinki | www.vasemmistofoorumi.fi

Vasemmistofoorumi on saanut rahoitusta Palkansaajasäätiöltä ja Kuluttajaosuustoiminnan säätiöltä.

Sisältö

1 Aluksi	5
2 Uusliberalismi teoreettisena viitekehyksenä	7
3 Aktivointipolitiikka	10
4 Aineisto ja menetelmä	12
5 Poistomyyntiruokaa vai osakesijoituksia? – työttömien taloudelliset realiteetit	15
5.1 Työttömyystuen suojaosan poisto ja sosiaaliturvan leikkaukset kurjistavat arkea	15
5.2 ”Haluan myös elää” – valinnanvapaus taloudellisessa niukkuudessa.....	17
5.3 ”Osterit ja cavaa” – keskiluokkaisen työttömän tragedia	19
6 Työ ahkeran kansalaisen mittarina – Uusliberaali subjekti	21
6.1 Menestynyt kansalainen vai yhteiskunnan loinen? – Työ yksilön moraalisuuden määrittäjänä	21
6.2 Suomen tunnetuin työtön – ”Itsensä brändääminen” työmarkkinoiden tarpeisiin	23
6.3 ”Työtöntä ei kunnioita kukaan” – Työttömyys, häpeä ja identiteetti.....	25
7 Tekoäly, globaalit muutokset ja pirstoutuminen – työelämä murroksessa 29	
7.1 ”Elämme keskellä suurta murrosta” – Teknologia ja globaalit muutokset vähentävät työpaikkoja	29
7.2 Vuokratyö, kevytyrittäjyys ja alustatyö – työn ja yrittäjyyden rajapinnalla ..	31
7.3 Maahanmuuttajat työmarkkinoilla – syrjinnän ajamana matalapalkka- ja alustatyöhön	33
8 Lopuksi	36
9 Ohjeita päätöksentekoon	39
Kirjallisuus	42

Suomalaisen työelämän tutkimuksella on pitkät perinteet (Melin & Saari, 2019, s. 23). Myös työn puuttumisesta, työttömyydestä, löytyy tutkimusta eri vuosikymmeniltä, sillä korkea työttömyys on ollut Suomessa yhteiskunnallinen ongelma monessa eri vaiheessa (Heiskanen, 2019, s. 15). Vuonna 2026 työttömyys on erityisen ajankohtainen ilmiö, sillä työttömien määrä ja työttömyysaste ovat kasvaneet viime vuosina huomattavasti (Tilastokeskus, 2026). Samaan aikaan elinkustannusten nousu ja hallituksen toteuttamat mittavat sosiaaliturvan leikkaukset ovat vaikuttaneet suomalaisten toimeentuloon. Leikkauksia on tehty etenkin työttömyysturvaan ja asumisen tukiin. (Kirkkohallitus, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry & Talentia 2024.) Hallitus on päättänyt leikata myös toimeentulotuen perusosaa, ja muutokset astuivat voimaan maaliskuussa 2026 (Kela, 2026).

Kirkkohallituksen ym. (2024) kyselyn mukaan leikkaukset ovat osuneet jo valmiiksi vaikeassa tilanteessa oleviin ihmisiin. Pienituloisten avuntarve on kasvanut työttömyyden lisääntyttä ja leikkausten tultua voimaan samaan aikaan, kun elinkustannukset ovat nousseet. Kyselytutkimuksen mukaan diakoniatyössä ja sosiaalipalveluissa on havaittu, että muun

muussa työttömyysetuuden lapsikorotusten poisto, työttömyysturvan ja asumistuen suojaosien poisto sekä ylipäätään heikentynyt työttömyysturva vaikuttavat toimeentulon kiristymiseen. (Kirkkohallitus, ym., 2024.) Palkkatyön puuttuminen aiheuttaa siis Petteri Orpon hallituskauden aikana entistä suurempia toimeentulovaikeuksia. Jopa perustarpeiden toteutuminen on monien kohdalla uhattuna. Osa työmarkkinatuen ja toimeentulotuen varassa elävistä joutuu punnitsemaan, riittävätkö rahat perustarpeisiin, kuten ruokaan, lääkkeisiin ja vuokraan (Kirkkohallitus ym., 2024, s. 15).

Kysyn raportissani 1) millaisena kysymys työttömyydestä näyttäytyy uutismediassa? 2) millaisia vaikutuksia työttömyydellä on yksilöiden ja kotitalouksien hyvinvointiin? ja 3) miten uusliberaalin hallinnan ihanteet vaikuttavat käsityksiin työttömyydestä? Tavoitteeni on, että tutkimusraportistani on hyötyä poliittisessa päätöksenteossa. Työttömyyttä koskevaa suomalaista sosiaalietieteellistä tutkimusta löytyy 2010- ja 2020-luvuilta runsaasti (esim. Turunen & Hiilamo, 2023; Lähteenmaa, 2010, 2011, 2021; Näre & Näre, 2022; Ylistö, 2023). Raporttini tuo lisäpanoksen keskusteluun valottamalla aihetta aikana, jolloin talousoikeistolainen

politiikka ajaa jo valmiiksi pienituloisia väestönosia yhä ahtaammalle (Kirkkohallitus ym., 2024). Katsaukseni perusteella argumentoin, että poliittisissa käytännöissä tarvitaan entistä vahvempia vasemmistolaisia ääniä haastamaan talousoikeistolaisia ja individualistisia tavoitteita.

Avaan raporttini aluksi teoreettista viitekehystä ja tuon esiin niin kutsutun aktivointipoliitiikan roolin osana työvoimapolitiittisia tavoitteita. Tämän jälkeen tarkastelen työttömyyden

vaikutusta yksilöiden ja kotitalouksien toimeentuloon ja analysoin, miten uusliberaali logiikka asettaa yksilölle moraalisia vaateita optimoida itseään työmarkkinoiden tarpeisiin. Analysoin myös työttömyyteen liittyviä kysymyksiä työelämän murroksessa. Lopuksi vedän tulokseni yhteen ja suuntaan katseen poliittisiin käytäntöihin: mitkä toimet voisivat viedä suomalaista työllisyyspolitiikkaa, sosiaaliturvaa ja työelämää suuntaan, joka edistäisi yksilöiden hyvinvointia ja mahdollistaisi jokaiselle riittävän toimeentulon?

2

Uusliberalismi teoreettisena viitekehyksenä

Hyödynnän analyysissäni *uusliberalismin* käsitettä. Uusliberalismin teoreettinen perinne on melko uusi, mutta siitä huolimatta moninainen (Cahill, Cooper, Konings & Primrose, 2018, s. 35). John Quigginin (2024, s. 27) mukaan uusliberalismi on 1970-luvulta alkaen hallinneen finanssikapitalismin ideologinen perusta. Pieni joukko aikansa intellektuelleja pyrki 1900-luvun puolivälistä alkaen kehittämään ajattelua, joka vastustaisi sääntelyä ja varmistaisi siten kapitalismin säilymisen. Uusliberaalissa ideologiassa markkinoiden nähdään olevan julkista hallintoa parempi tapa suunnata resursseja ja toteuttaa investointeja. (Quiggin, 2024, s. 27, 39.) Vapauden ja yksilöiden välisen tasavertaisuuden katsotaan uusliberalistisen ideologian mukaan toteutuvan parhaiten, kun yksilöillä on mahdollisimman rajoittamaton pääsy markkinoille (Löppönen, 2017, s. 20–21). Sekä keskustaoikeisto-, että keskustavasemmistopuolueet alkoivat 1900-luvun puolivälin jälkeen perustaa ajatteluaan uusliberalismin ihanteille, joista tuli lopulta kyseenalaistamaton normi poliittisessa päätöksenteossa (Quiggin, 2024, s. 27). Uusliberalismi on siis paitsi teoreettinen käsite, myös poliittinen ideologia, jolla on käytännön seurauksia. Termiä ”uusliberalismi” ovat kuitenkin käyttäneet lähinnä uusliberalismia

kritisoivat tahot. Uusliberalismin kannattajille ideologia ei näyttäydy ideologiana, vaan he katsovat uusliberalististen ihanteiden ja käytäntöjen olevan ”itsestään selviä” ja arkijärjellä ymmärrettävissä olevia totuuksia. (Quiggin, 2024, s. 27.)

Uusliberalismia on teoretisoitu useista eri näkökulmista. Birch (2015) tunnistaa seitsemän erilaista käsitteellistämisen tapaa. Nämä ovat 1) foucault’lainen lähestymistapa, joka näkee uusliberalismin kontekstisidonnaisena hallinnan muotona, 2) marxilainen näkökulma, jonka mukaan uusliberalismi on pääomaa työvoiman kustannuksella hyödyttävä projekti, 3) käsitteellinen analyysi, jossa uusliberalismi nähdään sen kehittäjien muodostamien normatiivisten oppien tuotteena, 4) historiallinen ja filosofinen näkökulma, jonka mukaan uusliberalismi on jatkumoa liberaalille taloudelle, 5) institutionaalinen lähestymistapa, jonka mukaan uusliberalismin muotoutuminen tapahtuu pääosin institutioissa, 6) sääntelyteoreettinen näkökulma, jossa uusliberalismi nähdään 1970-luvulla syntyneenä instituutioiden liittoumana, joka alkoi hallinnoida pääoman kasautumista ja 7) maantieteellinen näkökulma, jonka mukaan uusliberalismi on jatkuvasti eri maantieteel-

lisillä alueilla uusia muotoja saava prosessi. (Birch, 2015; Cahill ym., 2018.)

Analyysissani käsitän uusliberalismin ensisijaisesti *hallinnan* (governmentality) muotona. Uusliberalistisen hallinnan teoreettinen perinne rakentuu Cahillin ym. (2018, s. 37–38) mukaan Michel Foucault'n (2007, 2008) liberaalin hallinnan ajatukselle. Kun uusliberalismin katsotaan olevan yksi hallinnan muoto, keskiöön nousee *uusliberaalin subjektin* ihanne. Uusliberaali subjekti on itseään markkinalogiikan ihanteiden mukaiseksi säätelevä yksilö, jonka katsotaan olevan vastuussa omasta menestymisestään kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kun yhteiskunnalliset normit asettavat yksilön vastuuseen kaikesta hänen toiminnastaan, myös sosiaaliset ja rakenteelliset ongelmat näyttäytyvät yksilön epäonnistumisina. Ratkaisuja aletaan etsiä yksilötasolta sen sijaan, että panostettaisiin kollektiivisiin toimiin, kuten sosiaaliturvaan. (England & Ward, 2016, s. 57; Kingfisher, 2013.)

Wendy Brownin (2005, s. 37–59) mukaan uusliberaalissa hallinnan prosessissa vallitsee *poliittisen rationaalisuuden* (political rationality) logiikka, joka paitsi ohjaa uusliberalistista talouspolitiikkaa, myös ulottaa valtansa markkinoiden ulkopuolelle. Markkinalogiikan arvopohja levittyy kaikkiin instituutioihin ja kaikkeen sosiaaliseen toimintaan. Myös sosiaalipoliittiset käytännöt perustetaan markkinoiden logiikan pohjalle. Uusliberalismin ihanteista, kuten tehokkuudesta ja individualismista, tulee normatiivinen pohja, jonka perusteella yksilöiden moraalia arvotetaan. (Brown, 2005, s. 37–59.) Yksilö on poliittisen rationaalisuuden läpäisemässä yhteiskunnassa tyypistetty laskelmoivan *homo economicuksen* ihanteeseen: pärjätäkseen uusliberaalissa poliittisen rationaalisuuden ilmapiirissä on yksilön kaikilla elämän osa-alueilla otettava toiminnassaan huomioon sen kannattavuus. Kaikesta inhimillisestä ja institutionaalisesta

toiminnasta tulee rationaalista, yrittäjämäistä ja laskelmoivaa. (Brown, 2005, s. 40.)

Brownin (2005, s. 37–59) teoretisointi paikantuu Yhdysvaltoihin, mutta se on relevantti myös suomalaisessa kontekstissa. Ville Yliska (2025, s. 73) esittää, että suomalainen nationalismi on alusta alkaen korostanut kasvua kansalaiseksi ja subjektiksi nimenomaan työn kautta.

Matthew Eagleton-Pierce (2016, s. 17–19) korostaa, että vaikka uusliberalismin alku usein paikannetaan 1970-luvulle finanssikapitalismin syntyäikoihin, on uusliberalismi syytä käsittää osaksi pidempiaikaista kapitalistisen järjestelmän jatkumoa. Uusliberalismi tulisi Eagleton-Piercen (2016, s. 19) mukaan nähdä koko yhteiskunnan läpäisevänä voimana, joka tavoittaa monipuolisten kapitalistisen tapojen ja sääntöjen kautta eri ryhmiä ja pystyy siten säilyttämään uusliberaalien käytäntöjen hegemonisen aseman. Käsitän analyysissani uusliberalismin siis hallinnan muotona ja Eagleton-Piercen (2016, s. 17–19) nojaten jokaisella yhteiskunnan osa-alueella vaikuttavana ideologiana, joka hegemonisen asemansa vuoksi näyttäytyy ”normaalina” ja ”luonnollisena” toimintatapana. Uusliberalismin ideologia ei toteudu vain poliittisissa käytännöissä, vaan sitä tuotetaan ja uusinnetaan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja julkisessa keskustelussa.

Uusliberalismia teoreettisena viitekehyksenä hyödynnettäessä on tärkeä tuoda esiin käsitteen puutteet. Määritelmästä ei ole olemassa yksimielistä näkemystä (Cahill ym., 2018, s. 35; England ym., 2016, s. 51–52). Moninaisten ja jopa keskenään ristiriitaisten käsitteellistyksien vuoksi uusliberalismia pidetään toisinaan hyödyttömänä viitekehyksenä, joka ei pysty pätevästi selittämään ilmiöitä ja yhteiskuntaa (Quiggin, 2024, s. 29; Venugopal, 2015, s. 169). Lisäksi on syytä huomioda, että

vaikka uusliberalistiset ihanteet yhä pitävät pintansa monella yhteiskunnan osa-alueella, katsotaan ideologian jossain määrin kriisiytyneen vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen (esim. Duménil & Lévy, 2016; Quiggin, 2024). Uusliberalismiin ei enää suhtauduta yhtä kriitikkittömästi, ja John Quigginin (2024, s. 40–43) mukaan uusliberalistisen ideologian kriisi on hyödyttänyt erityisesti yhä konservatiivisempia ja oikeistolaisempia voimia. Tämä näkyy muun muassa Yhdysvaltojen presidentti Donald Trumpin suosiossa (Quiggin, 2024, s. 40–43).

Huolimatta käsitteen puutteista näen uusliberalismin – erityisesti uusliberaalin hallinnan teorian – analyysini kannalta hyödylliseksi käsitteeksi. Teoria auttaa havaitsemaan, miten markkinalogiikkaa korostava eetos ilmenee paitsi poliittisissa toimissa, myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, julkisessa keskustelussa ja yksilön kokemuksissa. Vaikka uusliberalismin valta-asema horjuu, on ideologian merkitys työllisyyteen liittyvissä kysymyksissä merkittävä. Uusliberalismin ja työn suhteen analysointi on tärkeää myös

siksi, että paikantamalla ideologian logiikoi- ta uusliberalismin murroksessa, pystymme myös kuvittelemaan sille uusia vaihtoehtoja. Wendy Brown esittää, että vasemmiston tulisi haastaa uusliberaalia hallintaa luomalla uusia näkymiä, jotka haastaisivat *homo economicuksen* ihmisyyden normina. Brownin mukaan yksinkertaisimmillaan vasemmistolainen tulevaisuudenvisio voisi tarkoittaa yhteiskuntaa, jossa yksilöiden vaurastuttamisen sijaan oikeudenmukaisuuteen pyritäisiin jakamalla voimavaroja ja resursseja, mikä johtaisi siihen, että kansalaiset voisivat kollektiivisesti yhteistyöllä hallinnoida itseään. (Brown, 2005, s. 59.)

Analyysissani hyödynnän uusliberaalin hallinnan teoriaa erityisesti luvussa 6, jossa avaan, miten uusliberaalin subjektin ihanteet näkyvät aineistossa. Ajatus hallinnan logiikoista on kuitenkin koko analyysiani taustoittava teoria, sillä uusliberaalin hallinnan luomat moraaliset vaateet läpäisevät niin työllisyyspoliittiset toimenpiteet kuin kaiken yhteiskunnallisen keskustelun työttömyydestä.

Uusliberaali ideologia pyrkii julkisen vallan kustannusten alentamiseen ja työttömyyden vähentämiseen vastuuttamalla yksilöä, tekemällä sosiaaliturvasta ehdollista ja lisäämällä aktivointipolitiikkaa (Keskitalo & Karjalainen, 2013, s. 8; MacLeavy, 2016). Uusliberaali talouspolitiikka rantautui Suomeen 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, ja sen jälkeen työttömyyttä on pyritty vähentämään niin kutsutulla aktivointipolitiikalla. Aktivointipolitiikka tähtää siihen, että työttömyysturvan tai toimeentulotuen varassa elävä henkilö palaisi mahdollisimman nopeasti takaisin palkkatyöhön. Tämän katsotaan toteutuvan velvoittamalla työttömät ”aktivoiviin” työllistämistoimiin ja asettamalla työttömyysturvan saamiselle erinäisiä ehtoja. Työttömän sosiaali- ja työttömyysturvan saantiehtot ovat Suomessa kiristyneet vuosi vuodelta, ja työtöntä velvoitetaan osallistumaan hänelle osoitettuihin työllistämistoimiin, kuten esimerkiksi koulutukseen, työharjoitteluun tai palkkatuettuun työhön. (Keskitalo ym., 2013, s. 7, 9, 13–14.) Aktivointipolitiikan yhteydessä puhutaan siirtymisestä hyvinvointivaltiosta (welfare state) workfareen, jossa etuuksien saamiseksi on sanktioiden uhalla otettava vastaan työtä tai osallistuttava koulutukseen, harjoitteluun tai aktivointitoimenpiteisiin (Haikkola, Näre & Lähteenmaa, 2017,

s. 57–58; MacLeavy, 2016).

Aktivointipolitiikka heijastaa uusliberaalia ihmiskäsitystä, jonka mukaan työttömyys johtuu yksilöstä itsestään. Sen sijaan, että kiinnitettäisiin huomiota työttömyyden taustalla oleviin rakenteellisiin tekijöihin ja pyrittäisiin luomaan työpaikkoja, keskitytään edistämään yksilön työllistettävyyttä kehittämällä hänen työnhakutaitojaan, osaamistaan ja motivaatiotaan. (Haikkola ym. 2017, s. 57; Näre ym., 2022, s. 10.) Aktivointipolitiikan käytännöt eivät ole raporttini keskiössä, mutta on olennaista ymmärtää niiden vaikutus työllisyystavoitteisiin sekä työvoima- ja sosiaalipolitiikkaan. Aktivointipolitiikka kiristää sosiaaliturvan saantiehtoja ja asettaa yksilöille velvoitteita (Keskitalo ym., 2013). Keskeinen aktivointipolitiikan seuraus on, että se muuttaa hyvinvointivaltion luonnetta sekä hämärtää työllisyys- ja sosiaalipolitiikan rajoja (Clasen & van Oorshot, 2002). Markkinaehtoinen sosiaalipolitiikka ei luo työtä tai pyri parantamaan köyhien elämänlaatua, vaan se lähinnä muuttaa ihmisten odotuksia työmarkkinoista (MacLeavy, 2016, s. 259–260). Sen sijaan, että valtio olisi markkinoille vastakkainen voima, ovat valtion käytänteet alkaneet yhä enemmän palvella markkinaintressejä (Mac-

Leavy, 2016, s. 253). Kun sosiaalipolitiikkaa aletaan toteuttaa markkinalogiikan mukaisesti, tulee uusliberaaleista ihanteista normatiivinen pohja, jolla yksilöä arvotetaan (Brown, 2005, s. 37–59). Kuten Elsa Keskitalo ja Vappu Karjalainen (2013, s. 7) kiteyttävät: ”puhe aktivoinnista on vuosien mittaan laajentunut yleisemmäksi aktiivisen kansalaisuuden diskurssiksi yhteiskunnassa”.

Aktivointipolitiikan rooli on tärkeä tuoda esiin raportissani myös sen vuoksi, että Simo Ahon (2019, s. 108) mukaan etenkin heikoimmissa työmarkkina-asetussa oleviin kohdistetut

sanktiot eivät ole tehokkaita työllistämisen edistämässä. Vaikka pelko etuuden menettämisestä tai pienenemisestä lisäisi työllistymismotivaatiota, ei siitä ole apua, mikäli työvoimalle ei ole kysyntää. Vaikeassa asemassa olevien tilanteeseen ei voi vaikuttaa aktivointipolitiikalla, vaan olisi keskityttävä luomaan rakenteellisia edellytyksiä työllistymiselle. (Aho, 2019, s. 108; Hänninen & Karjalainen, 2013.) Silti aktivoiva politiikka vaikuttaa eniten juuri matalasti koulutettuihin vaikeasti työllistyviin, nuoriin ja naisiin, jotka ovat muita ryhmiä useammin riippuvaisia sosiaaliturvasta (MacLeavy, 2016, s. 260).

4

Aineisto ja menetelmä

Analysoin raportissani Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten artikkeleita. Aineistoni koostuu 91 artikkelista, jotka on julkaistu vuonna 2025. 63 artikkelia on julkaistu Helsingin Sanomissa ja 28 Ylellä. Olen hakenut aineistoa hakusanoilla ”työttömyys” ja ”työllisyys”. Olen valinnut tarkasteluuni kolumnit, kommentit, mielipidekirjoitukset ja pääkirjoitukset. Lisäksi olen sisällyttänyt aineistoon haastattelujen pohjalta laaditut artikkelit, joissa työttömät kertovat tilanteestaan tai asiantuntijat tuovat esiin näkemyksiään. Sen sijaan työttömyyslukuista tiedottavat uutisartikkelit olen jättänyt tarkastelustani pois, sillä usein ne eivät heijasta työttömyyteen tai työhön kohdistettuja merkityksiä.

Olen rajannut aineiston tarkastelujakson ajallisesti vuoteen 2025. Vuonna 2025 työttömyys kasvoi entisestään edelliseen vuoteen verrattuna (Tilastokeskus, 2026) ja julkisuudessa alettiin puhua historiallisen korkeasta massatyöttömyydestä (esim. Yle, 12.8.2025; 5.10.2025). Toisaalta työttömyyden merkittävä kasvu alkoi jo ennen vuotta 2025 (Tilastokeskus, 2025). Olen kuitenkin aineiston kokoa silmällä pitäen valinnut ottaa tarkasteluuni vain vuoden 2025 aikana julkaistut artikkelit, vaikka aihe oli ajankohtainen jo aikaisemmin.

Olen valinnut tarkastella Helsingin Sanomia ja Yle Uutisia, sillä ne tavoittavat suomalaisen väestön laajasti (Kansallinen mediatutkimus, 2025; Sanz & Müller, 2025). Tärkeä huomio aineistoni luonteesta on, että Helsingin Sanomat ja Yle toimivat eri logiikoilla. Siinä missä Yle on verorahoitteinen julkisen palvelun yhtiö, Helsingin Sanomat on kaupallinen toimija, jonka sisällöstä osa on maksullisia. Huolimatta siitä, että olen valinnut tarkastella kahta eri mediaa, joilla on erilaiset liiketoimintamallit, en vertaile niitä keskenään. Tavoitteenani ei ole luoda kuvaa siitä, miten eri mediat käsittelevät työttömyyttä, vaan tarkastelen aineistoa yhtenä sosiaalisen todellisuuden ilmentymänä. On kuitenkin huomionarvoista, että aineistoni koostuu teksteistä, joissa toimittajat ovat tehneet valintoja siitä, mitä asioita käsitellään ja miten ne esitetään.

Nick Couldry (2019, s. 71) määrittelee median ”teknologioiksi, jotka pystyvät säännöllisesti ja luotettavasti välittämään tai säilyttämään merkityksiä tilassa ja ajassa”. Uutismedia tiedottaa yhteisöille, tietyn kielialueen asukkaille tai maailmalle siitä, mitä ympäröivässä todellisuudessa tapahtuu. Median rooli ei kuitenkaan tyhjene pelkkään tiedottamiseen, vaan sillä on myös valta ”luoda todellisuutta”.

(Bourdieu, 1991, s. 166; Couldry, 2019, s. 43.) Media muodostaa todellisuutta representaatioiden kautta: median kentän toimijat tekevät valintoja siitä, miten aiheita esitetään, ja nämä valinnat luovat tietynlaisen ”esityksen” eli representaation käsiteltävästä teemasta, kuten raporttini tapauksessa työttömyydestä (Couldry, 2019, s. 36). Representaatioilla – sillä, miten työttömyys esitetään – on merkitystä erityisesti nykyisessä poliittisessa ilmapiiressä, jossa työttömyys on korkealla samaan aikaan, kun hallitus toteuttaa mittavia leikkauksia sosiaaliturvaan ja keventää suurituloisten ansiotuloverotusta (HE 98/2025; Kirkkohallitus ym., 2024). Tämänhetkisessä suomalaisessa päätöksenteossa vallitsee mentaliteetti, jossa nähdään hyväksyttävänä kurjistaa työttömien ja sosiaaliturvan varassa elävien asemaa samalla, kun kaikista korkeatuloisimpien verotusta kevennetään. Tässä kehityksessä ei ole yhdentekevää, käsitetäänkö työttömyys yksilön epäonnistumiseksi vai rakenteellisista syistä johtuvaksi. Se, miten työttömät ja työttömyys nähdään yhteiskunnassa, voi vaikuttaa heitä koskeviin poliittisiin päätöksiin, jotka lopulta määrittävät sen, onko työttömällä oikeus kohtuulliseen toimeentuloon.

Media siis luo todellisuutta ja määrittelee, millaisia representaatioita työttömyydestä esitetään. Käsitän kuitenkin uutismedian paitsi tiedottajaksi ja sosiaalista todellisuutta luovaksi tahoksi, myös yhteiskuntaa heijastavaksi alustaksi. Mediassa käsitellyt teemat eivät synny tyhjiössä, vaan ne kertovat laajemmin siitä, mikä yhteiskunnassa nähdään tärkeäksi. Media nostaa esiin yksilöiden ääniä ja tarinoita, jotka kertovat erilaisista todellisuuksista. Artikkeleissa esiin tuodut tarinat kertovat työttömien arjesta: heidän taloudellisista realiteeteistaan, heidän kokemuksistaan työnhaussa ja sosiaaliturvan viidakossa. Laadullisen tutkimuksen luonteen mukaisesti raportti ei luo läpileikkaavaa tai

tilastollisesti edustavaa kuvaa työttömyydestä tai työttömien todellisuuksista, vaan aineisto tavoittaa vain pienen osan tutkittavasta ilmiöstä. Pertti Alasuutarin (2011, s. 88) mukaan laadullisen tutkimuksen aineisto on pala tutkittavaa maailmaa, eräänlainen näyte tutkimuksen kohteesta.

Hyödynnän analyysissäni laadullisen sisällönanalyysin menetelmää. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on tuoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkimuskohteesta. Olennaista on tiivistää aineistoa kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Eskola & Suoranta, 2015.) Olen käyttänyt analyysin apuna Atlas.ti -ohjelmaa, jonka avulla olen paikantanut tutkimusaiheeni kannalta relevantteja ilmauksia ja katkelmia. Näiden pohjalta olen muodostanut teemat, joita käsitelen analyysissäni.

Uusliberalismin teoreettinen viitekehys on ohjannut analyysiprosessiani alusta asti. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten uusliberalistinen markkinalogiikka ilmenee aineistossani. Olen halunnut kuitenkin erityisesti analyysin alkuvaiheessa pitäytyä lähellä aineistoa jättäen tilaa myös muille aineksille. Esimerkiksi luvun seitsemän pohdinnan maa- ja työelämän muutosten ja työttömyyden suhteesta sekä työn ja työttömyyden murroksesta olen päättänyt ottaa osaksi raporttia, koska aineiston analyysin kautta teemat alkoivat näyttäytyä tärkeinä osina työttömyyden kokonaisuutta.

Tutkimuksessa on tärkeää kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa ja yksityisyyttä sekä välttää aiheuttamasta tutkimuksen kohteena oleville henkilöille riskejä, vahinkoja ja haittoja (Vuori, 2021). En mainitse analyysissäni artikkeleissa esiintyvien haastateltavien eikä mielipidekirjoitusten tai kolumnien kirjoittajien nimiä. Vaikka artikkelit ovat julkisesti jokaisen luettavissa, en näe tarpeelliseksi tuoda esiin kirjoittajien tai haastateltavien

henkilöllisyyttä aineistokatkelmissa. Kiinnostukseni kohdistuu työttömyyteen ilmiönä, ei niinkään siihen, ketkä yksittäiset henkilöt osallistuvat keskusteluun. Tutkimusetiikka raporttini kohdalla palautuu myös itse tutkimusaiheeseen: on yhteiskunnallisesti mer-

kittävää kartoittaa työttömyyden vaikutuksia, sillä työttömyydellä on vaikutuksia yksilöiden toimeentuloon ja hyvinvointiin (esim. Isola, Turunen & Hiilamo, 2016; Kirkkohallitus ym., 2024; Turunen, 2025).

5

Poistomyyntiruokaa vai osakesijoituksia? – työttömien taloudelliset realiteetit

Suurimman osan ihmisistä täytyy nykyisessä talousjärjestelmässä tehdä työtä elääkseen. Usein tämä tarkoittaa tavaroiden tai palveluiden tuottamista markkinoille. Toisaalta työ sisältää myös pääosin naisten kodeissa tekemän työn, joka mahdollistaa markkinoiden toiminnan jatkuvuuden. (Quiggin, 2024, s 164.) Työn puuttuminen johtaa usein toimeentulovaikeuksiin. Tarkastelen tässä luvussa aineistossani esiintyvää pohdintaa työttömyyden vaikutuksista toimeentuloon. Monen työttömän arkea leimaa niukkuudessa selviytyminen, mutta mikäli työttömäksi jääneellä henkilöllä on jo takanaan työuraa, voi taloudellinen tilanne olla työttömyydestä huolimatta suhteellisen hyvä.

5.1 TYÖTTÖMYYSTUEN SUOJAOSAN POISTO JA SOSIAALITURVAN LEIKKAUKSET KURJISTAVAT ARKEA

Työtön on oikeutettu joko ansiopäivärahaan, peruspäivärahaan tai työmarkkinatukeen riippuen siitä, kuuluuko hän työttömyyskassaan

ja täyttääkö hän Kelan työssäoloehdon. Ansiopäivärahan määrä on sidoksissa palkkaan, kun taas peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat samansuuruisia kaikille tuen saajille. Peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea maksetaan keskimäärin 800,02 euroa kuukaudessa. Työttömyystuet ovat verotettavaa tuloa, mikä pienentää todellista käytettävissä olevaa rahamäärää. (Kela, [n. 2026].) Työttömyyden ja toimeentulovaikeuksien yhteydestä kertoo esimerkiksi se, että vuonna 2022 yli kolmannes työmarkkinatuen saajista oli myös viime sijaisen turvan eli toimeentulotuen piirissä (Perusturvan riittävyys IV arviointiryhmä, 2023, s. 31). Työttömyysturvaan on tosin odotettavissa muutoksia lähitulevaisuudessa. Eduskunta on hyväksynyt hallituksen lakiesityksen, jossa ehdotetaan säädettäväksi yksi yleistuki, joka korvaisi peruspäivärahan ja työmarkkinatuen. Lakiesityksen mukaan suurimmalla osalla peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saajista tuen määrä ei kuitenkaan muutu. (HE 112/2025 vp.)

Työttömyysturvan niin kutsutun suojaosan poisto puhututtaa aineistossa. Aikaisemmin työttömyysturvan piirissä oleva sai ansaita 300 euroa kuukaudessa ilman, että tulot vaikuttivat tuen määrään. Vuonna 2024 suojaosa

poistettiin, minkä vuoksi jokainen ansaittu euro vähentää työttömyysetuutta 50 sentillä. (HE 73/2023; Laki työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta, 2023.) Ylen verkkokyselyyn vastannut lukija kertoo suojaosan poiston heikentäneen hänen taloutensa tilannetta:

Ensin ajattelin, että suojaosan poistuttua pikkuhommia ei kannata ottaa vastaan. Pian tajusin, että meidän taloudessamme ei ole siihen varaa, vaan pitäisi löytää tuplamäärä työtunteja, jotta tulotaso pysyisi kutakuinkin edes köyhyysrajan tuntumassa. Lisätunteja ei vain oikein saa mistään. Tämä on johtanut siihen, että lopetimme käytännössä lähes kaiken kulutuksen ja pysyttelemme kotona syöden poistomyyntiruokaa. Kahdelta aikuiselta lähti yhteensä 600 euroa kuukaudessa, ja aikuisen jälkeläisen työt loppuivat, joten hän jäi täysin elätettäväkseni. (Yle, 25.8.2025)

Sitaatissa Ylen verkkokyselyyn vastannut kuvaa, kuinka suojaosan poistaminen on johtanut hänen perheessään lisääntyneeseen taloudelliseen niukkuuteen, jota määrittävät minimaalinen kulutus, säästäminen perustarpeista ja elinpiirin kaventuminen kotiin. Suojaosan poisto näyttäytyy aineistossa paitsi kotitalouksia köyhyyteen ajavana päätöksenä, myös passivoivana loukkuna, joka vaikeuttaa työttömyydestä ja köyhyydestä nousemista. Eräs Ylen verkkokyselyyn vastannut pohtii, että kaupan alan osa-aikaisissa töissä joutuisi suojaosan poistamisen jälkeen tekemään työtä ”käytännössä noin 7 euron tuntipalkalla”, minkä lisäksi työmatkoihin kuluisi merkittävä osa saaduista tuloista (Yle, 25.8.2025). Sari Näreen ja Lena Näreen (2022, s. 333) mukaan työttömän ajaminen lamaannuttavaan tilaan, josta ulospääsy on vaikeaa, voi olla pahimmillaan traumatisoivaa. Suojaosan poisto vaikuttaa ajaneen työttömiä juuri tällaiseen lamaannuttavaan loukkuun, jolla voi olla traumaattisia seurauksia (Näre ym., 2022, s. 333).

Työttömät kertovat suojaosan poistamisen olevan ongelmallista myös siksi, että työnteon kannattamattomuuden vuoksi heidän on haasteellista pitää yllä minkäänlaista kontaktia työelämäänsä. Kun vähäinenkin työnteko on kannattamatonta, moni lopettaa keikka- ja osa-aikatyön. Palkkatyön puuttuessa kokonaan on hankalampaa solmia verkostoja ja saada tulevaisuuden kannalta tärkeää kokemusta. Työn saaminen vaikeutuu entisestään ja köyhyysloukusta nouseminen käy yhä epätodennäköisemmäksi. Helsingin Sanomiin haastateltu työtön tosin haluaa tehdä työvuoroja huolimatta siitä, ettei niistä suojaosan poiston vuoksi jää juuri palkkaa käteen:

Viimeiset puoli vuotta hän [haastateltava] on tehnyt satunnaisia työvuoroja ruokakaupoissa, vaikka rahallisesti se on laiha lohtu. (...) ”Mieluummin olen töissä kuin kotona, vaikka siitä saa lähes saman rahan, koska sitä kautta voi avautua mahdollisuuksia muualle.” (Helsingin Sanomat, 3.2.2025)

Helsingin Sanomien haastateltavalle työn tekemisen motivaatioksi nousee rahan sijaan juuri halu pysyä kiinni työelämässä. Hän toivoi satunnaisen työssäkäynnin avaavan ovia tehtävään, joka mahdollistaisi turvatumman elämisen palkkatuloilla työttömyysetuuksien sijaan.

Suojaosan poiston lisäksi myös Petteri Orpon hallituksen toteuttamat sosiaaliturvan leikkaukset vaikuttavat työttömien elämään. Hallitus on leikannut esimerkiksi yleistä asumistukea, mikä vaikuttaa useiden työttömien toimeentuloon: marraskuussa 2022 yleisen asumistuen piirissä oli yli 60 % työmarkkinatuen ja noin puolet peruspäivärahan saajista (Perusturvan riittävyyden arviointiryhmä IV, 2023, s. 31). Aineistossa useampi pitkäaikaisesti työtön kertoo leikkausten vaikuttaneen heidän jo ennestään niukkaan toimeentuloonsa. Osa joutuu tinkimään perustarpeistaan,

kuten ruuasta ja lämmityksestä. Jotkut turvautuvat ruoka-apuun. (esim. Helsingin Sanomat, 2.3.2025; Yle, 26.1.2025, 5.10.2025.) Maaseudulla asuva, eläkeikää lähestyvä pitkäaikaistyötön kertoo poimivansa marjoja saadakseen riittävästi ruokaa, eikä hän pidä talvella talossaan pattereita päällä korkean sähkön hinnan vuoksi (Helsingin Sanomat, 2.3.2025). Erityisen haastavaksi koetaan asumistukien leikkausten sekä työttömyystuen suojaosan poiston yhteisvaikutus:

Pariskunnan asumistuki pienei leikkausten seurauksena, ja suojaosan poisto teki osa-aikatyöstä vähemmän kannattavaa. Taloustilanne on hyvin tiukka, ja he ovat joutuneet ottamaan lainoja.

– Olen epätoivoinen ja ulospääsyn keksiminen on vaikeaa. (Yle, 21.4.2025)

Suojaosan poiston ja asumisen tuen leikkausten kurimuksessa eläminen aiheuttaa haastattavassa epätoivon tunteita. Toimeentulon kaventuminen, työn kannattamattomuus ja velkaantuminen näyttäytyvät loukkuna, josta on vaikea, ellei mahdoton, nousta ylös. Kun kokopäiväistä työsuhdetta ei löydy, vaihtoehdoksi jää köyhydessä eläminen ja velan ottaminen. Myös Kirkkohallituksen ym. (2024) ajankohtaisia toimeentulovaikeuksia kartoittavassa raportissa tuodaan esiin, että elinkustannuksia pyritään toisinaan kattamaan kavereilta ja sukulaisilta saadulla lainarahalla. Osa turvautuu myös pikavippeihin selvittääkseen toimeentulo-ongelmista (Kirkkohallitus ym., 2024, s. 13). Lienee selvää, että työttömyys- ja sosiaaliturvajärjestelmät ovat epäonnistuneet, mikäli elinkustannuksista selvittääkseen on turvauduttava lainanottoon.

5.2 ”HALUAN MYÖS ELÄÄ” – VALINNANVAPAAUS TALOUDELLISESSA NIUKKUUDESSA

Työttömät kuvaavat arkeaan sosiaaliturvan varassa muun muassa ”kituuttamiseksi”, ”kitkutteluksi” ja ”sinnittelemiseksi”. (Yle, 26.1.2025, 12.5.2025, 14.7.2025). Työttömyys vaikuttaa artikkeleissa haastateltujen toimeentuloon, oli kyseessä sitten korkeakoulutettu vastavalmistunut asiantuntija tai maaseudulla asuva pitkäaikaistyötön. Vaikea taloudellinen tilanne sekä työttömyyden aiheuttama epävarmuus kaventavat monen mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan. Tulevaisuuden suunnitteleminen epävarmuudessa on vaikeaa. (esim. Helsingin Sanomat, 1.2.2025.)

Aineistossa työttömät kertovat, miten he selviytyvät taloudellisesti niukassa arjessaan. He avaavat myös tapoja, joilla he koettavat säilyttää kokemuksen elämän mielekkyydestä. He kertovat muun muassa elävänsä säästeliäästi, ostavansa tarjousruokaa ja keräävänsä pulloja saadakseen pieniä lisätuloja (Yle, 26.1.2025, 21.4.2025, 25.8.2025). Rahansäästöstrategioiden lisäksi työttömät kertovat toimijuutta ja elämän mielekkyyttä ylläpitävistä rutiineista ja harrastuksista. 37-vuotias korkeakoulutettu pitkäaikaistyötön kuvaa tilannettaan seuraavasti:

Vaikka rahat ovat tiukassa, yritän ajatella, että haluan myös elää enkä pelkästään jumittaa. Ettei tarvitse jälkikäteen katsoa taakse ja miettiä, että on vuosia ollut vain kotona. Syyskuussa tarjosin tyttöystävälleni syntymäpäiväillallisen vähän paremmassa ravintolassa. Haluan järjestää hyviä hetkiä ja osoittaa, että välitän. Välillä ostan keikkalipun, vaikka se tarkoittaisi, että syön jonkin

aikaa huonommin. (Helsingin Sanomat, 22.10.2025)

Lainauksessa artikkelia varten haastateltu henkilö kertoo hänen taloudellisen tilanteensa olevan työttömyyden vuoksi tiukka. Sitaatti ilmentää sitä, kuinka yksi hieman suurempi meno voi horjuttaa tukien varassa elävän taloutta niin, että on tingittävä perustarpeista. Artikkelin työtön haluaa kuitenkin taloudellisesta tilanteestaan huolimatta mahdollistaa itselleen ja läheisilleen ikimuistoisia hetkiä. Pyrkimys pitää kiinni itselle tärkeistä asioista tiukassakin taloudellisessa tilanteessa on yhteydessä Elina Turusen (2025) väitöskirjassaan käyttämään pystyvyyden kokemuksen käsitteeseen. Turusen (2025, s. 48) mukaan elämä on mielekkäämpää ja arjen hallinta vahvistuu, kun yksilö pystyy tekemään haluamiaan asioita ja vaikuttamaan elämäänsä. Itsenäisyyden kokemukset nostavat pystyvyyden tunnetta ja auttavat selviytymään köyhyydessä (Isola ym., 2016; Turunen, 2025). Keikkalipun ostaminen ja illallisen tarjoaminen tyttöystävälle mahdollistavat mielekkään tekemisen ja auttavat ylläpitämään sosiaalisia suhteita, mikä edistää itsenäisyyden ja pystyvyyden kokemusta. Pystyvyyden kokemuksesta olennaista on tunne siitä, että kykenee tekemään haluamiaan asioita, valitsemaan eri vaihtoehtoja vapaasti ja toteuttamaan yksilöllistä tahtoa (Turunen, 2025, s. 25–26; Sen, 1993). Lainauksen haastateltavalla on taloudellisista haasteista huolimatta valinnanmahdollisuuksia ja hän pystyy saavuttamaan haluamiaan asioita, joskin itsenäisyyttä ja pystyvyyden kokemusta ylläpitävät valinnat johtavat perustarpeista tinkimiseen.

Monet työttömät kertovat löytävänsä arjestaan iloa myös edullisista tai maksuttomista rutiineista ja harrastuksista. Muun muassa luonnossa liikkuminen, lukeminen, kirjastossa käyminen, vapaaehtoistyö ja kitaransoitto mainitaan aktiviteetteina, jotka tuovat

arkeen iloa ja auttavat ylläpitämään rutiineja (esim. Helsingin Sanomat, 22.10.2025; Yle, 26.1.2025). Helsingin Sanomien artikkelissa HR-alan tehtävistä irtisanottu työtön kertoo arjestaan:

Saan voimaa myös luonnosta. Suunnistan ja uin luonnonvesissä. Joka toinen viikko teen vapaaehtoistyötä ikäihmisen ulkoiluseuranä. Se tuntuu erityisen merkitykselliseltä: että voin tehdä jotain, mistä on paljon apua toiselle. Taloudellinen huoli on arjessa jatkuvasti läsnä. Sitä yrittää sopeutua vetämällä menot minimiin. (Helsingin Sanomat, 22.10.2025)

Harrastusten lisäksi lainauksen työtön pitää tärkeänä vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyössä merkityksellistä on kokemus siitä, että voi työttömyydestä huolimatta olla muille hyödyksi. Elina Turunen ja Heikki Hiilamo (2023) tarkastelevat artikkelissaan työttömien kokemusta *kuulumisesta* (belonging). He havaitsivat, että yhteisen hyvän eteen työskentely nostaa työttömien pystyvyyden tunnetta (Turunen ym., 2023, s. 11–14). Työttömät kokevat tärkeäksi myös mahdollisuuden tavata ihmisiä ja sen, että heillä on syy poistua kotoa (Turunen & Hiilamo, 2023, s. 11–12). Vaikka lainauksen työtön on löytänyt mielekästä, pystyvyyden tunnetta nostavaa tekemistä arkeensa, hänen elämäänsä leimaa jatkuva taloudellinen huoli. Osa aineiston työttömistä kuvaakin arkitodellisuuttaan, jossa taloudellinen niukkuus on johtanut sosiaaliseen eristäytymiseen, ja elämä on kaventunut kodin piiriin. Esimerkiksi edellisessä luvussa nostin esiin, kuinka eräs työtön kertoo pysyttelevänsä perheensä kanssa kotona syöden poistomyyntiruokaa (Yle, 25.8.2025). Oletettavasti perheellä ei siis ole varaa esimerkiksi tavata ystäviä ravintoloissa tai kahviloissa tai osallistua maksullisiin harrastuksiin. Pitkäaikaistyötön Ylen artikkelissa kertoo arkensa olevan eristäytynyttä, koska liikkuminen on liian kallista:

– on kaksi autoa, joista toinen on saatu kuntoon pienistä rahapuroista säästämällä. Valittavasti rahat eivät riitä sen käyttöönottoon.

Ilman autoa elämästä on tullut eristäytynyttä. Liikkeelle pitäisi lähteä, mutta päivät tuntuvat valuvan ohi samanlaisina, hän kertoo. (Yle, 26.11.2025)

Artikkelin työtön kertoo, kuinka elinpiiri kaventuu, kun joutuu asumaan maaseudulla ilman autoa. Köyhyyden ja siitä johtuvan eristäytyneisyyden vuoksi arki on yksitoikkoista. Kuitenkin tälläkin kyseisellä haastateltavalla on harrastuksia, jotka kohottavat mielialaa. Hän kertoo soittavansa kitaraa ja seuraavansa urheilua. Aineiston työttömät ovat löytäneet tapoja edistää omaa toimijuuttaan ja löytää arkeen mielekkyyttä. He nauttivat maksuttomista harrastuksista sekä vapaaehtoistyöstä ja priorisoivat asioita, jotka pitävät yllä pysyvyyden tunnetta ja sosiaalista elämää. Rahan puute aiheuttaa silti huolta ja kaventaa elinpiiriä.

5.3 "OSTERIT JA CAVAA" – KESKILUOKKAISEN TYÖTTÖMÄN TRAGEDIA

Työ on ollut pääasiallinen tie turvattuun toimeentuloon jo ennen Petteri Orpon hallituskautta. Työttömyysturvan suojaosan poisto ja hallituksen leikkaukset ovat kuitenkin kiristäneet tilannetta entisestään viime vuosina.

Kaikille työttömyys ei kuitenkaan tarkoita kituuttelua köyhysrajan alapuolella. Korkeakoulutettujen työttömien määrä kasvoi vuoden 2025 aikana. Työttömänä olevia korkeakoulutettuja oli vuoden 2025 lopussa yli 7000 enemmän kuin vuotta aikaisemmin (Akava Works, 2026). Aihe vaikuttaisi aineistoni perusteella herättävän keskustelua myös medi-

assa. Aineistossa pohditaan vastavalmistuneiden tilannetta, ja yhä suuremmaksi uhaksi nähdään työttömyyden mahdollinen pitkityminen valmistumisen jälkeen. Pitkittyneen työttömyyden pelätään ajavan korkeakoulutetut vastavalmistuneet köyhyysloukkuun. (Helsingin Sanomat, 19.8.2025; Yle, 18.5.2025.)

Toisaalta jo pidempään työelämässä olleilla korkeakoulutetuilla tietotyöläisillä taloudellinen tilanne voi olla huomattavasti parempi. Heillä on mahdollisesti työvuosien aikana kertynyttä varallisuutta ja sen myötä taloudellista liikkumavaraa. Helsingin Sanomat (12.8.2025) haastattelee viisi vuotta työsuhteessa ollutta toimittajaa, joka jäi työttömäksi, kun määräaikaista pestiä ei enää jatkettu. Kertomansa perusteella hänen tilanteestaan ei välity kuvaa taloudellisesta ahdingosta:

Hän [haastateltava] on puhunut videoillaan "ansiosidonnaisella rottailusta" ja sanonut sijoittavansa osan työttömyyskorvauksesta osakkeisiin ja rahastoihin. Hän on kuvannut itseään Kyproksen-matkalla ja makoilemassa maauimalan aurinkotuolissa. Tarkoituksena on ravistella mielikuvia työttömistä. (Helsingin Sanomat, 12.8.2025)

Haastateltavalla on mahdollisuus matkustella, ja hän kertoo sijoittavansa osan työttömyyskorvauksesta rahastoihin ja osakkeisiin. Hänelle on siis todennäköisesti kertynyt varallisuutta vuosina, jolloin töitä on riittänyt. Kaikki tuet eivät kulu elinkustannusten kattamiseen, vaan hän voi sijoittaa rahat kasvamaan korkoa samalla, kun odottelee parempia aikoja. Huomionarvoista on myös se, että ansiosidonnainen päiväraha määräytyy aikaisemman palkkatulon perusteella. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan taso on siis suurempi kuin peruspäivärahan tai työmarkkinatuen.

Työttömyys saattaa toki pakottaa korkeakoulutetun ”keskiluokkaisen työttömän” karsimaan menojaan ja käyttämään säästöjään elinkustannustensa kattamiseksi. Helsingin Sanomien (3.2.2025) artikkelin korkeakoulutettu haastateltava kuvaa työttömyyden olevan ”taloudellinen katastrofi”, jonka myötä joutuu käyttämään omat ja puolison säästöt sekä mahdollisen perinnön. Kyseinen pääkaupunkiseudulla asuva työtön kertoo joutuneensa työttömäksi jäätyään vaihtamaan auton halvempaan ja myymään omistusasuntonsa (Helsingin Sanomat, 3.2.2025). Säästöjen hupeneminen ja asunnon myyminen pakon sanelemana ovat yksilön elämässä toki merkittäviä takaiskuja. Työn puute keskiluokkaisten työttömien kertomuksissa näyttää kuitenkin hyvin erilaiselta verrattuna pelkän sosiaaliturvan varassa elävien pitkäaikaistyöttömien arkeen, jossa turvaudutaan ruoka-apuun ja rahat loppuvat ennen kuin seuraavat tuet kiilahtavat tilille (Yle, 26.1.2025, 5.10.2025). Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (19.8.2025) kirjoittaja tunnistaa ”keskiluokkaisen työttömyyden” olemuksen ja pohtii osuvasti, että vuosikautia työelämässä olleelle keskiluokkaiselle työttömälle on kertynyt paitsi sosiaalisia verkostoja ja osaamispääomaa, myös taloudellista puskuria sen verran, että ”ravintolassa voi jonkin aikaa tilata osterit ja cavaa”.

Keskiluokkaisen työttömän kategoria ilmentää osaltaan työttömien joukon moninaisuutta. Siinä missä osa työttömistä joutuu tinkimään perustarpeistaan ja on pakotettu eristäytymään kotiinsa taloudellisten resurssien puuttuessa, toiset pystyvät taloudellisen puskurin turvin matkustelemaan ja sijoittamaan

ansiosidonnaisen päivärahasa kasvamaan korkoa. Työttömien on huomattu olevan heterogeeninen joukko jo 1970-luvun öljykriisin jälkeisessä tutkimuksessa (Yliaska, 2025, s. 32–33). Tuolloin havaittiin, että aikaisemmat elämäkokemukset ja työttömän sosiaalinen konteksti vaikuttavat siihen, miten työttömyyteen reagoidaan. Muun muassa taloustilanne, sukupuoli, ikä, yhteiskuntaluokka ja työttömyyden kesto vaikuttavat siihen, millaiseksi työttömyyden kokemus muodostuu yksilölle. Osalle työttömyys voi tarjota jopa toivottua helpotusta työstressiin. (Breakwell, 1986, s. 182; Warr, 1983; Yliaska, 2025, s. 33.)

Julkisessa keskustelussa ja päätöksenteossa olisi syytä pyrkiä tunnistamaan ja huomioimaan vaihtelevat tilanteet nykyistä paremmin. Havaintoihini ja aikaisempaan tutkimukseen (esim. Breakwell, 1986; Warr, 1983) nojaten esitän, että olisi tärkeää tavoittaa vaikeasti työllistyvät, syrjäytymisvaarassa tai köyhyydessä elävät työttömät ja kohdata heidät työllistämispalveluissa kokonaisvaltaisesti, tunnistuen niin työnhakijan vahvuudet ja heikkoudet kuin heidän yksilöllinen tilanteensa (ks. Haikkola ym., 2017). Työttömyys- ja sosiaaliturvan saantiehtoja on kiristetty juuri pitkäaikaistyöttömiltä, joiden mahdollisuudet työllistyä ovat jo lähtökohteisesti heikommalla kuin ansiosidonnaista päivärahaa saavien (Keskitalo ym., 2013, s. 14). Aktivointitoimenpiteillä ei kuitenkaan juuri ole vaikutusta vaikeassa asemassa olevien tilanteeseen, joten päätöksenteossa olisi keskityttävä luomaan työllistämistä edistäviä rakenteellisia edellytyksiä (Aho, 2019, s. 108; Hänninen & Karjalainen, 2013).

6

Työ ahkeran kansalaisen mittarina – Uusliberaali subjekti

Uusliberaaliin eetokseen kuuluu yksilön vastuun ihanne. Markkinalogiikan tunkeutuminen kaikille yhteiskunnan osa-alueille synnyttää vaateen uusliberaalista ihannekansalaisesta, joka sisäistää markkinalogiikan ja alkaa säädellä itseään ja toimintaansa. Yksilö on ennen kaikkea moraalinen toimija, jonka nähdään onnistuneen vain, jos hänen ajatellaan pystyneen omin avuin luovimaan yhteiskunnan rakenteissa ja toteuttamaan tarpeensa ilman muiden apua. Ratkaisuja sosiaalsiin ongelmiin ei kehitetä rakenteiden tasolla, vaan keskeistä on optimoida yksilön ominaisuudet ja taidot markkinalogiikan vaatimusten mukaisiksi. (Esim. Brown, 2005; Kingfisher, 2013; McLeavy, 2016.)

Analysoin tässä luvussa sitä, miten yksilöön kohdistetut moraaliset vaateet näkyvät aineistossa. Tuon esiin, miten työttömät sisäistävät yhteiskunnan normatiiviset odotukset ja miten he navigoivat järjestelmässä, joka vastuuttaa yksilöä sosiaalisista ongelmista. Aineiston työttömät korostavat ahkeruuttaan ja ansioitaan sekä ”brändäävät” itseään markkinoiden tarpeisiin. Toisaalta moraalisia vaateita ja työllisyyspolitiikan yksilökeskeisyyttä myös vastustetaan.

6.1 MENESTYNYT KANSALAINEN VAI YHTEISKUNNAN LOINEN? – TYÖ YKSILÖN MORAALISUUDEN MÄÄRITTÄJÄNÄ

Aineistossa etenkin korkeakoulutetut työttömät pyrkivät irrottautumaan laiskan työttömän leimasta. He kertovat ahkerasta työhausta, korostavat haluavansa saada töitä mahdollisimman nopeasti ja tuovat esiin muuta aktiivisuuttaan, kuten vapaaehtoista ja harrastustoimintaa. Tämä näkyy esimerkiksi yhteiskuntatieteitä opiskelleen työttömän kuvauksessa itsestään:

Pärjäsin opinnoissa hyvin. Graduani varten kirjoitin vertaisarvioidun tieteellisen artikkelin. Puhun seitsemää kieltä. Olen opiskellut ja tehnyt töitä ulkomailla neljässä maassa, viimeksi työharjoittelijana Tansaniassa Suomen suurlähetystössä. Opintojen aikana perustimme ystäväni kanssa Ilmastovaikut-taminen-verkoston. Se kokoaa yhteen suomalaisia ilmastotoimijoita. Mielestäni olen ollut aktiivinen. Silti olen nyt työtön. (Helsingin Sanomat, 12.11.2025)

Sitaatissa työtön vastavalmistunut avaa saavutuksiaan opinnoissaan sekä kertoo kielitaidostaan ja opintojen aikaisesta yhteiskunnallisesta aktiivisuudestaan. Lainaus ilmentää ahkeran, yrittäjähenkisen ja aktiivisen uusliberaalin subjektin ihannetta. Wendy Brown (2005, s. 37–59) teoretisoi uusliberalistista poliittista rationaalisuutta (political rationality), jonka hän käsittää yksilöitä, toimintamalleja, kansalaisuutta ja sosiaalisuutta hallinnoivaksi voimaksi. Brownin (2005, s. 37–59) mukaan markkinalogiikan laajeneminen jokaiseen instituutioon ja kaikkiin sosiaalisen toiminnan muotoihin luo uusliberaalin kansalaissubjektin ihanteen, jonka mukaan yksilön tulisi toimia yrittäjähenkisesti, rationaalisesti ja laskelmoiden kaikilla elämän osa-alueilla. Yksilön moraalialia arvioidaan sillä perusteella, pystyykö hän itse toteuttamaan tarpeensa ja saavuttamaan haluamansa päämäärät. Markkinalogiikan läpäisemässä yhteiskunnassa yksilö kantaa itse vastuun valintojensa ja toimintansa seurauksista riippumatta siitä, millaisia rajoitteita hänellä on elämässään. (Brown, 2005, s. 54–56.) Wendy Brownin (2005, s. 37–59) tulkinnassa uusliberalista poliittisesta rationaalisuudesta yksilöiden moraalialia arvioidaan sen perusteella, kuinka hyvin hän onnistuu laskelmoinnin avulla saavuttamaan haluamansa aseman yhteiskunnassa. Tämä ihanne heijastuu myös aineistoon. Monet aineiston työnhakijat – kuten edellisen lainauksen työtön maisteri – kertovat pyrkineensä luovimaan järjestelmässä parhaansa mukaan. Heidän näkemyksensä ilmentävät uusliberaalin logiikan mukaista moraalista vaadetta, jonka mukaan työttömyyttä – kykenemättömyyttä ansaita itse elantonsa – pidetään yksilön epäonnistumisena:

Olen kääntänyt jokaisen kiven ja kannon: osallistunut työvalmennukseen, lähettänyt hakemuksia ja avoimia hakemuksia, hyödyntänyt LinkedIniä ja verkostojani. En ole rajannut työnhakua vain oman alani töihin,

vaan olen hakenut laidasta laitaan, kaikkialle, missä osaamisestani saattaisi olla hyötyä. Silti moneen kuukauteen ei ole tullut haastattelupyynnöitä. (...) Olen yhteiskunnan silmissä loinen, ja olo on sen mukainen. Haluaisin olla työelämässä ja elää kuten muutkin ihmiset. (Helsingin Sanomat, 1.2.2025)

Mielipidekirjoituksen laatija tuntee olevansa yhteiskunnan silmissä loinen. Työttömän aseman ja roolin kuvaaminen loiseksi heijastaa ajatusta moraalista huonommuudesta. Työtön näyttäytyy olentona, joka hyötyy yhteiskunnasta ja muista ihmisistä antamatta mitään takaisin. Loinen on paitsi hyödytön, myös vastenmielinen ja epätoivottu. Lainauksen kirjoittaja kertoo käyttäneensä erilaisia strategioita työnhaussa. Hän on siis pyrkinyt rationaalisesti luovimaan järjestelmässä saavuttaakseen haluamansa aseman. Uusliberaalin hallinnan mallin mukaan hän on kuitenkin epäonnistunut rationaalisessa laskelmoinnissa. Hän ei ole kyennyt navigoimaan kysynnän ja tarjonnan logiikoiden läpäisemissä rakenteissa, eikä saavuttamaan itselleen hyötyjä. Tämä tekee hänestä poliittisen rationaalisuuden ihanteiden näkökulmasta moraalisesti epäilyttävän epäonnistujan – loisen. (ks. Brown, 2005, s. 50–72.) Uusliberaalissa eetoksessa ei siis ole olemassa ”hyvää” työtöntä. Myös aktiivinen, työtä ahkerasti hakeva työtön on epäonnistunut yksilönä ja kansalaisena.

Toisaalta aineistossa esiintyy uusliberaalin logiikan sisäistämisen lisäksi sen vastustamista. Paitsi osa työttömistä, myös monet asiantuntijat sekä kommenttien, kolumnien ja mielipidekirjoitusten laatijat tunnistavat työttömyyden olevan rakenteellinen kysymys. Työttömyyden ratkaisuiksi ei esitetä yksinomaan yksilöön kohdistettuja keinoja, vaan esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa (3.9.2025a) kirjoittaja väläyttää, että rakenteellista työttömyyttä

voitaisiin vähentää ottamalla käyttöön perustulo ja lyhennetty työaika sekä toteuttamalla ”radikaaleja koulutuksen uudistuksia”. Myös Näreen ym. (2022, s. 335) työttömyyttä tarkastelevassa tutkimuksessa monet haastatellut työttömät ehdottavat perustuloa ratkaisuksi hallinnan menettämisen tunteeseen. Näre ym. (2022, s. 335) esittävätkin, että perustulo voisi kohentaa työttömien kokemusta oman elämänsä hallinnasta ja siten kasvattaa heidän toimintakykyään.

Yksilöön kohdistettujen moraalisten vaateiden sisäistäminen ja niitä vastustavat äänet elävät aineistossa osin jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Helsingin Sanomien artikkelissa (22.10.2025) työttömäksi jäänyt asiantuntija pohtii tilannettaan seuraavasti:

Nyt haettuja paikkoja on 238. (...) Olen käynyt yli 20 haastattelussa. (...) Aiemmin olen aina pärjännyt haastatteluissa. Kummastuttaa, että miksi se ei nyt onnistu. Tuntuu, että ennen oli enemmän mahdollisuuksia ja sain työpaikkoja puskaradion kautta. (...) Olen koko ajan kehittänyt osaamistani, käynyt kursseilla ja webinaareissa. Syyskuussa sain valmiiksi kestävään kehitykseen liittyvät opinnot avoimessa yliopistossa. Olen hakenut senkin alan töitä. Tiedän, että moni muukin tekee hirveästi sen eteen, että työllistyisi. Työttömien syyttäminen tilanteestaan ei johda mihinkään. (Helsingin Sanomat, 22.10.2025)

Artikkelin haastateltava tunnistaa työttömyyden rakenteellisia syitä: hänen mukaansa ennen työpaikkoja sai helpommin, ja hän näkee työttömien syyllistämisen ongelmallisena. Samaan aikaan haastateltava tuo esiin hakemiensa työpaikkojen määrän, pohtii, miksei itse onnistu haastatteluissa ja kertoo kehittäneensä osaamistaan työnhaun aikana. Lisäksi hän nostaa esiin, että myös useat muut työttömät tekevät töitä työllistymisensä eteen.

Haastateltava siis pyrkii vakuuttamaan, että hän ja muut työttömät ovat aktiivisia, moraalisia ja järkeviä toimijoita. Hän ei irrottaudu yksilölle asetetuista moraalisisista uusliberalistisista vaateista, vaan kertoo, miten hän vastaa niihin. Haastateltava pyrkii tekemään rationaalisia valintoja, joiden hän toivoo johtavan työpaikkaan. Lainauksen pohdinta yksilön ja yhteiskunnan vastuista ilmentää sitä, kuinka työnhakijan on hankala irrottautua uusliberalismin tuottamista moraalisisista vaateista silloinkin, kun hän tunnistaa työttömyyden takana olevia rakenteellisia syitä. Yksilö voi toki pyrkiä vastustamaan uusliberaalin logiikan tuottamia ongelmia esimerkiksi aktivismin keinoin. Koska riittävä toimeentulo järjestelmässämme edellyttää työntekoa, on yksilön kuitenkin usein alistuttava uusliberaalin ihanteen mukaisesti vaatimuksiin ja omaksuttava yrittäjähenkinen, kilpailullinen ja laskelmoiva toimintamalli – siitäkkin huolimatta, että hän periaatteellisella tasolla vastustaisi sitä.

6.2 SUOMEN TUNNETUIN TYÖTÖN – ”ITSENSÄ BRÄNDÄÄMINEN” TYÖMARKKINOIDEN TARPEISIIN

Yksi tapa pärjätä uusliberalistisen markkina-logiikan mukaisissa rakenteissa on hyödyntää niin kutsuttua *itsensä brändäämistä* (self-branding), josta on tullut olennainen toimintamalli työmarkkinoilla. Itsensä brändäämisen strategioissa yksilön odotetaan luovan itsestään mielikuvaa jatkuvasti itseään kehittävästä toimijana. Samaan aikaan brändäämisen ei tule vaikuttaa teeskentelyltä, vaan yksilön on vaikutettava aidolta ja vilpittömältä. (Wee & Brooks, 2010, s. 56.) Jennifer M. Whitmer (2019) esittää, että itsensä brändääminen on

yleistynyt, kun taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikuttimet ovat nostaneet individualismin, yrittäjyyslogiikan ja itsensä hallinnoimisen yhteiskunnallista arvostusta. Nämä ihanteet ovat olleet olemassa jo pitkään, mutta julkisen sektorin markkinoitumiskehityksen, työn prekarisaation ja teknologisen murroksen myötä itsensä brändäämisestä on 1990-luvulta alkaen muodostunut aiempaa hallitsevampi kehys, jonka kautta yksilöt muodostavat käsitystä itsestään (esim. Banet-Weiser, 2012; Hearn, 2014; Whitmer, 2019).

Whitmerin (2019) mukaan itsensä brändäämisen prosessissa yksilö kantaa uusliberaalin järjestelmän riskit omaksumalla itseensä kohdistuvan yrittäjyyden vaateen. Saavuttaakseen elämisen kannalta välttämättömiä materiaalisia hyötyjä, yksilö joutuu jatkuvasti tekemään emotionaalista työtä optimoidessaan sosiaalisia verkostojaan ja elämäntyyliään työmarkkinoiden tarpeisiin. (Whitmer, 2019.) Tämä linkittyy Wendy Brownin (2005, s. 37–59) ajatukseen *homo economicuksesta*, rationaalisesta ja laskelmoivasta subjektista, joka on pakotettu omaksumaan uusliberaalit ihanteet.

Sari Näre ja Lena Näre (2022) kirjoittavat persoonan brändäämisen vaateesta työnhaussa suomalaisessa kontekstissa. Heidän mukaansa työnhakija ei enää myy työmarkkinoilla vain työvoimaansa. Lisäksi myytävänä on työntekijän persoonasta saatava hyöty. Työntekijän persoonan ja habituksen on istuttava työnantajan vaatimuksiin, mutta samalla on erotuttava joukosta; brändättävä persoonansa oikealla tavalla muista hakijoista erottuvaksi. (Näre ym., 2022, s. 67–68.) Työmarkkinoilla etsitään muodollisesti pätevän osaajan sijaan kaikkia miellyttämään pyrkivää ”hyvää tyyppiä”, joka on aktiivinen, joustava ja ulospäinsuuntautunut (Näre ym., 2022, s. 72–77; Keltikangas-Järvinen, 2016).

Aineistoni lehtijutuissa esitellään sosiaalisessa mediassa toteutettuja itsensä brändäämisen strategioita. Ylen artikkelissa (31.8.2025) määräaikaisesta työsuhteestaan työttömäksi jäänyt helsinkiläisnainen kertoo taktiikastaan, jossa hän hyödyntää työelämään keskittynyttä sosiaalisen median palvelu Linkediniä:

Puolitoista vuotta sitten [haastateltavan nimi] alkoi tehdä aktiivisesti julkaisuja LinkedIniin ja brändätä itseään. (...) – Ajattelin, että minulla on niin erikoinen ja pärisevä nimi, niin oikein korostan sitä. (...) Hän teki työnhakuun ja rekrytointiin liittyviä julkaisuja, jotka keräsivät suosiota ja seuraajia tilille. (Yle, 31.8.2025)

Itsensä brändääminen LinkedInissä johti kyseisen työnhakijan kohdalla määräaikaiseen työsuhteeseen. Työnantajien huomion kiinnittämiseen ja oman nimen brändäämiseen perustuva työnhakustrategia tuotti tulosta. Myös työttömäksi jäänyt entinen toimittaja (Helsingin Sanomat, 12.8.2025) kertoo hyödyntäneensä sosiaalista mediaa. Hän kertoo jakaneensa Instagramissaan aktiivisesti työttömyyteen ja työnhakuun liittyvää sisältöä. Haastateltava tuo esiin, kuinka hän on muodostanut Instagramiin eräänlaisen työttömien ihmisten yhteisön, joka tarjoaa vertaistukea. Työtön toimittaja kertoo haluavansa vaikuttaa sosiaalisen median sisällöllään julkiseen keskusteluun ja rikkoo työttömiin liitettystä stereotypioita. Hän tokaisee lehtijutussa, että mikäli hän on työtön, hän haluaa olla Suomen tunnetuin työtön. Entinen toimittaja on siis luonut työttömyydestään julkisen brändin. Toisin kuin LinkedInissä itseään brändännyt helsinkiläisnainen, haastateltava toimittaja ei suoraan käytä sosiaalista mediaa työnhaun välineenä. Sen sijaan tärkeämmiksi nousevat vertaistuki ja yhteisöllisyys. Sosiaalisessa mediassa hankittu julkisuus ja itsensä brändääminen ”Suomen tunnetuimmaksi työttömäksi” tuo kuitenkin julkisuutta ja voi johtaa

työmahdollisuuksiin. Haastateltava kertookin luvanneensa 500 euroa sille, joka vinkkaa hänelle työsuhteeseen johtavasta piilotyöpaikasta. (Helsingin Sanomat, 12.8.2025.)

On syytä pohtia, kenellä on mahdollisuuksia brändätä itseään, muokata persoonaansa työmarkkinoiden tarpeisiin ja kehittää joukosta erottuvia työnhakustrategioita. Yllä kuvatuissa tapauksissa molemmat sosiaalista mediaa itsensä brändäämisessä hyödyntävät työnhakijat ovat tietotyöläisiä, joilla on jo takanaan työvuosia. Heille on oletettavasti kertynyt sosiaalisia verkostoja, monipuolista osaamista ja mahdollisesti taloudellista puskuria. Korkeakoulutetuilla, työelämää jo nähneillä työttömillä on usein taitoa luovia sosiaalisen median alustoilla, hyödyntää verkostojaan sekä ymmärtää työmarkkinoilla vallitsevia ihanteita. Heillä on resursseja panostaa erottuviin työnhakustrategioihin. On vaikea nähdä, että intensiivinen itsensä brändääminen projekti olisi mahdollinen pelkän sosiaaliturvan varassa sinnittelevälle osatyökykyiselle pitkäaikaistyöttömälle. Jos yksilön perustarpeet eivät toteudu, voimavaroja tuskin riittää persoonan ja habituksen optimointiin. 50 euron viikkobudjetilla elävä, Keski-Suomessa asuva nelikymppinen mies kertoo tilanteestaan seuraavasti:

Puualla voisi kiinnostaa, kun ollaan metsä-Suomessa, mutta ei ehkä tarpeeksi. Alan peruskoulutukseen täytyisi lähteä Saarijärvelle asti. Sinne on maanteitse 34 kilometriä. Se on [nimi] näkökulmasta kaukana. Puhumattakaan suuresta maailmasta.

”On vähän kynnyks lähteä tuonne seikkailemaan”, [nimi] sanoo.

Hän viittaa kädellään kirpputorin ikkunasta ulos, tuntemattomaan. Jo Jyväskylällä on kuu-lemma niin iso, että se ahdistaa. (Helsingin Sanomat, 27.4.2025)

Koulutuksen aloittaminen toisessa kunnassa tuntuu haastateltavalle liian suurelta askeleelta, puhumattakaan siitä, että hän muuttaisi suurempaan kaupunkiin työn tai opiskelun perässä. Haastateltava ei ole koskaan ollut vakituksessa työsuhteessa, hän ei ole opiskellut peruskoulun jälkeen, ja hän turvautuu arjessaan toisinaan ruoka-apuun. Itsensä brändäämisen vaatimukseen vastaaminen tuskin on haastateltavalle realistista.

Aineistossani korkeakoulutetut paitsi hakevat töitä ahkerasti, myös optimoivat osaamistaan ja persoonaansa työmarkkinoiden tarpeisiin. Asiantuntija-ammateissa työskennelleillä on osaamista ja pääomaa, joka voidaan valjastaa työnhakuun ja itsensä brändäämiseen. Yksi luo itsestään ja nimestään brändin LinkedInissä ja toinen työnhakija vahvistaa toimijuuttaan luomalla sosiaalisessa mediasa työttömien yhteisön. Samaan aikaan osa työttömistä käy leipäjonossa, kärsii työkykyyn vaikuttavista sairauksista, siirtyy työkokeilusta toiseen ilman tietoa muutoksesta tai lopettaa työnhaun kokonaan, koska se tuntuu liian ahdistavalta. (Helsingin Sanomat, 27.4.2025, 12.8.2025, 31.8.2025, 12.11.2025.)

6.3 ”TYÖTÖNTÄ EI KUNNIOITA KUKAAN” – TYÖTTÖMYYS, HÄPEÄ JA IDENTITEETTI

Koska yksilöä arvotetaan työn tai toisaalta sen puuttumisen perusteella, vaikuttaa työttömyys yksilön käsitykseen itsestään. Turusen ym. (2023) mukaan työssä ei ole kyse vain palkasta, vaan se kietoutuu myös sosiaalisiin suhteisiin, rutiineihin, statukseen ja identiteettiin. Tarkastelen tässä alaluvussa, millaisia vaikutuksia työttömyydellä on aineistossa esiintyvien käsityksiin itsestään. Tuon esiin,

miten työttömyys aiheuttaa monille häpeää. Toisaalta pohdin myös, miten työttömyyden kokemus voi avata joillekin uusia, positiivisia puolia elämästä ja identiteetistä.

Tarkastelemani aineiston perusteella mediasa puhututtaa korkeakoulutettujen kasvanut työttömyys. Artikkeleissa haastatellaan yliopistosta hiljattain valmistuneita työttömiä nuoria aikuisia. Asiantuntijat ja mielipidekirjoittajat ovat huolissaan työllisyystilanteen vaikutuksista korkeakoulutettujen tulevaisuusköön ja he pohtivat, onko korkeakoulutus enää tae työllistymiselle edes pääkaupunkiseudulla (esim. Helsingin Sanomat, 4.8.2025; Yle, 18.5.2025). Huolta vaikuttaisi herättävän erityisesti vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen asema huonossa suhdanteessa ja työelämän muutosten keskellä. Korkeakoulutetut kertovat työttömyyden vaikuttavan heidän itsetuntoonsa ja identiteettiinsä. He pelkäävät, että työttömyys leimaa heidät laiskoiksi, kyvyttömiksi tai epäkiinnostaviksi. Esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa valmistumisensa jälkeen jo vuoden päivät työttömänä ollut nimimerkki ”Epätoivoinen työtön” jakaa kokemuksiaan tilanteestaan:

Pitkääaikaisena työttömänä olen saanut kokea työttömyyden kovan hinnan. Enkä tarkoita vain sen rahallista puolta, vaan kovimman hinnan olen maksanut henkisesti. Vanhentuoneita ovat käsitykset ”laiskoista” työttömistä, jotka nauttivat joutenolosta. Minä haluan vain töitä ja päästä pois tästä raastavasta kuopasta. (Helsingin Sanomat, 1.2.2025)

Mielipidekirjoituksen laatija kertoo kokevansa työttömyyden henkisesti raskaana. Hän kommentoi puhetapaa, jonka mukaan työttömät olisivat laiskoja, ja korostaa haluavansa tehdä työtä. ”Laiskan leima” yhdistyy edellisessä luvussa analysoimaani uusliberaalin logiikan tuottamaan moraaliseen koodistoon, jonka

perusteella työtön ei ole pystynyt tekemään oikeita valintoja ja laskelmoimaan onnistuneesti. Työttömästä tulee tämän logiikan mukaan itse syyppää tilanteeseensa. Muutosneuvotteluissa irtisanotun tietotyötä tehneen työttömän pohdinta kuvaa sitä, että jopa avoin puhuminen työttömyydestä voi olla vaikeaa:

Uusien ihmisten ensimmäinen kysymys on usein, että missä olet töissä. Jos ei halua heti kertoa työttömyydestä, syntyy hankala tunnelma. Olen yrittänyt päästä siitä yli ja sanoa rohkeasti, että olen työttömänä. Joskus keskustelu loppuu lyhyeen, mutta välillä vastapuoli osaa ohjata keskustelua muualle. (Helsingin Sanomat, 22.10.2025)

Haastateltava kuvaa, kuinka työttömyys nähdään usein sosiaalisesti hankalana aiheena. Työttömyys – ainakin keskiluokkaisten tietotyöläisten parissa – näyttäytyy monesti tabuna. Työtön ei välttämättä halua lainkaan kertoa tilanteestaan, eikä ainakaan keskustella siitä mainintaa enempää. Haastateltava katsoo, että työ on suomalaisessa kulttuurissa niin tärkeää, että ihmistä saatetaan pitää sen takia arvottomampana. Useat työttömät aineistossa kertovatkin tuntevansa tilanteestaan häpeää tai syyllisyyttä. Eräs työtön työnhakija kertoo, että toisinaan viettäessään aikaa kotonaan hänelle saattaa tulla mieleen puheet ”Kelan rotista, jotka vain makaavat sohvalla”. Tällöin hän kokee olonsa syylliseksi huolimatta siitä, että hän hakee aktiivisesti työtä (Helsingin Sanomat, 22.10.2025). Työttömäksi jäänyt toimittaja (Helsingin Sanomat, 12.8.2025) kertoo pelänneensä työttömyydessä erityisesti statuksensa menettämistä ja sitä, että hänen tuttavapiirinsä suhtautuminen häneen muuttuisi.

Korkeakoulutetut on totuttu näkemään yhteiskunnan hyväosaisina. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (18.5.2025) pohditaan, kuinka viime vuosiin asti on ajateltu, että

pääkaupunkiseudulla asuvalle korkeakoulutetulle riittää aina töitä. Työttömäksi jäätyään korkeakoulutettu voi kokea ristiriitaa, jossa ”onnistujan” identiteetti törmää ”epäonnistujan” identiteettiin. Työtön, jolla on mahdollisesti takanaan jo useita vuosia nousujohteista uraa, lukeutuu yhtäältä osaaviin ja sivistyneisiin yhteiskunnan pärjääjiin, mutta toisaalta työttömyys ajaa heidät jossain määrin marginaaliin. Työttömän status aiheuttaa itsetunnon rapistumista ja pakottaa keskiluokkaiseen elämäntyyliin tottuneen ”kunnan kansalaisen” tutustumaan työttömyystukien ja työnhakuvelvoitteiden viidakkoon. Korkeakoulutettu työtön joutuu todistelemaan ahkeruuttaan työllistymispalveluille ja vakuuttelemaan työnantajille olevansa pätevä ja varteenotettava työnhakija siitakin huolimatta, että sattuu juuri sillä hetkellä olemaan työtön. Akateeminen työtön tietää olevansa pätevä ja ajattelee hänellä olevan paljon annettavaa yhteiskunnalle, mutta samaan aikaan työttömyyden stigma ja työllisyyspalveluiden vaatimukset ajavat hänet ahtaalle. Helsingin Sanomien mielipidekirjoitus tuo esiin tätä todellisuutta:

Jos sinulla on työpaikka, sinua kunnioitetaan. Työtöntä ei kunnioita kukaan. Työllisyyspalveluiden silmissä olet ongelma, jota on valvottava ja patistettava kuukausittain. Sinulle annetaan kaavamaisia tehtäviä ja määrätään tapaamisaikoja kysymättä aikatauluistasi. Jos et ilmesty paikalle sinulle määrättyyn aikaan kuin vanki, sinua rangaistaan. Oletus on, että työttömänä sinulla ei ole suunnitelmia eikä muuta elämää ja aikasi on vapaasti käytettävissä. (Helsingin Sanomat, 25.2.2025)

Mielipidekirjoituksen laatijan mukaan työtöntä kohdellaan epäkunnioittavasti riippumatta hänen osaamisestaan. Kirjoittaja näkee työllistämispalveluiden toimet kontrolloivina, vapautta rajoittavina ja epäkunnioittavina.

Helsingin Sanomien artikkelissa (3.2.2025) korkeasti koulutettu, hyväpalkkaisesta myyntiedustajan työstä irtisanottu työnhakija pohdii asemaansa. Vielä työelämässä olevana hänet nähtiin alallaan arvokkaana työntekijänä, ja hän olisi voinut halutessaan helposti vaihtaa työpaikkaa. Työttömänä taas hänen mukaansa ”ketään ei kiinnosta, ihan kuin sinut olisi unohdettu”. Samainen haastateltava kuvaa kokemustaan keskiluokkaisen kuplan puhkeamisesta, kun hän sai kokea viranomaisten päätöksenteon hitauden odotellessaan kuukausikaupalla päätöstä työttömyyskorvauksesta. (Helsingin Sanomat, 3.2.2025.) Työttömyys siis pakottaa keskiluokkaisen elämäntyylin ja identiteetin näkyväksi samalla, kun se rikkoo kokoaikaisen palkkatyön tuomaa turvattua todellisuutta. Myös Näre ym. (2022, s. 317) havaitsivat tutkimuksessaan, että työttömät kokevat vaikeaksi ja satuttavaksi kokemuksen ihmisarvonsa menettämisestä. Kokoaikaisen palkkatyön normi määrittää Näreen ym. (2022, s. 317) mukaan edelleen ihmisen arvoa voimakkaasti, vaikka työelämä on kasvavissa määrin pirstoutunutta. Työn arvo ei siis synny vain siitä saatavan elannon kautta. Työ tai sen puuttuminen kietoutuu käsitykseen itsestä ja omasta identiteetistä.

Osa aineistossa esiintyvistä kuitenkin vastustaa ajatusta työttömyyden häpeällisyydestä. 90-luvulta asti samassa yrityksessä työskennellyt kuusikymppinen kertoo joutuneensa irtisanotuksi muutosneuvotteluiden seurauksena:

”En soimaa työttömyydestä itseäni”

”En ole koskaan halunnut piilotella työttömyyttäni. Kun tutut alussa kysyivät, että miten hommissa menee, sanoin avoimesti, että lapikasta tuli.”

Olen huomannut, että ihmiset usein häpeävät työttömäksi jäämistä. Mielestäni työt-

tömyydestä ei kannata soimata itseä. Mietiskelin itsekini alussa, oliko vika minussa, yhtiössä vai murrosvaiheessa ylipäättään. (Helsingin Sanomat, 22.10.2025)

Lainauksen haastateltava ei halua piilotella työttömyyttään eikä hävetä tilannettaan. Vaikka hän kertoo pohtineensa omaa osuuttaan muutosneuvottelujen lopputuloksessa, haastateltava ei näe työttömyyttä ensisijaisesti yksilön epäonnistumisena. Aineistossa monet muutkin työttömät katsovat tilanteensa johduttavan pitkälti suhdanteista tai rakenteista, ei niinkään yksilön ominaisuuksista.

Osa haastateltavista kertoo työttömyyden myös avanneen uusia, positiivisiakin puolia elämästä ja identiteetistä. Eräs haastateltava on alkanut työttömyyden myötä arvostaa perhettä ja läheisiä enemmän. Materiaalin merkitys taas on vähentynyt. (Helsingin Sanomat, 3.2.2025.) Työttömyys on saanut osan haastateltavista pohtimaan arvojaan ja identiteettiään syvemmin. Aalto-yliopistosta valmistunut alle 30-vuotias työtön kertoo löytäneensä uusia vapaa-ajan vieton tapoja:

Elämään on pitänyt löytää merkitystä muualta kuin työstä. Olen nauttinut siitä, että voin tehdä aiempaa vapaammin mitä haluan, kunhan se ei ole liian kallista. Viime syksynä aloin maalata öljyväreillä.

Olen pohtinut paljon sitä, mitä työ minulle merkitsee. Onko se väline vai identiteetti? Voiko se olla molempia? (Helsingin Sanomat, 4.8.2025)

Lainauksessa nuori aikuinen pohtii työn merkitystä elämänsä ja identiteettinsä kannalta.

Hän kertoo, että hänen on ”pitänyt löytää merkitystä muualta kuin työstä”. Mahdollisesti hän on siis ennen työttömyyttään kokenut työn olevan merkittävä elämän osa-alue ja osa identiteettiä. David Farrugia (2019) tarkastelee artikkelissaan, miten nuoret muodostavat työntekijäidentiteettejään epävakailta työmarkkinoilla. Farrugia osoittaa, että keski-ikäiset työntekijät katsovat intohimoisen asenteen työhön ja elämään määrittävän heidän arvoaan työntekijöinä. (Farrugia, 2019.) Lainauksen nuori aikuinen on osin irrottautunut intohimoisesta suhtautumisesta työhön. Hän näkee positiivisena sen, että työttömyys on vapauttanut aikaa uusille aktiviteeteille, kuten luovalle harrastukselle. Tiukka rahatilanne rajoittaa valinnanvapautta, mutta työttömyys tuo mukanaan myös mahdollisuuksia. Näre ym. (2022, s. 270–271) esittävät, että luovuus on etenkin pitkäaikaistyöttömälle tärkeä resilienssitekijä. Luova tekeminen, kuten öljyväreillä maalaaminen, edistää työttömän psyykkistä palautumis- ja selviytymiskykyä. Mielekäs tekeminen ja harrastaminen voivat myös vahvistaa identiteettiä (Näre ym., 2022, s. 270, 281).

Työ on siis paitsi tapa ansaita elanto, myös osa yksilön identiteettiä. Työn puuttuminen voi aiheuttaa häpeää, ja etenkin korkeakoulutettujen työttömien kohdalla työn puuttuminen haastaa käsitystä itsestä. Toisaalta työttömyys voi mahdollistaa uusia vapaa-ajan vieton tapoja ja muovata identiteettiä positiivisella tavalla vähemmän urakeskeiseksi. Arvot ja käsitys itsestä saattavat muotoutua uudelleen, kun työn puute pakottaa tarkastelemaan suhtautumistaan työntekoon ja elämään syvemmin.

Tekoäly, globaalit muutokset ja pirstoutuminen – työelämä murroksessa

Olen aikaisemmissa luvuissa pohtinut työttömyyden vaikutuksia yksilöille. Olen tuonut esiin, millaisia vaikutuksia työttömyydellä on työttömien taloudelliseen tilanteeseen ja tarkastellut, miten työttömät sisäistävät uusliberaalit ihanteet työnhaussa. Mutta mistä 2020-lukulaisessa massatyöttömyydessä oikeastaan on kyse? Tuon tässä luvussa esiin, miten työttömyyskeskustelu nivoutuu meillä oleviin työelämän murroksiin. Pohdin teknologian kehittymisen, työelämän prekarisaatiokehityksen ja maahanmuuton roolia osana työttömyyden ja työelämän kehityskulkuja.

7.1 ”ELÄMME KESKELLÄ SUURTA MURROSTA” – TEKNOLOGIA JA GLOBAALIT MUUTOKSET VÄHENTÄVÄT TYÖPAIKKOJA

Aineistossa yhdeksi keskeiseksi syyksi historiallisen korkeille työttömyyslukuille esitetään talouden suhdannevaihtelua. Osa haastateluista asiantuntijoista näkee suhdannevaihtelun ensisijaisena huonoa työllisyystilannetta selittävänä tekijänä (esim. Helsingin Sanomat, 22.3.2025; Yle, 14.7.2025). Nykyistä massatyöttömyyttä verrataan finanssikriisiin ja jopa 1990-luvun lamaan, jolloin työttömyyslukemat nousivat korkealle talouden suhdanteiden takia. Toisaalta osa kirjoittajista ja aineiston haastateltavista esittää, ettei työttömyyden kasvussa 2020-luvulla ole kyse vain suhdannevaihtelusta vaan laajemmasta työelämän rakennemurroksesta. Yhdeksi murrosta ajavaksi tekijäksi tunnustetaan tekoälyn yleistyminen työpaikoilla. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa tekstin laatija kritisoi poliittisen keskustelun lyhytnäköisyyttä:

Elämme keskellä suurta murrosta. Tekoäly ja robotiikka korvaavat yhä enemmän niin teollisuuden kuin toimistojenkin työtehtäviä. Kun kone pystyy tekemään työn nopeammin ja halvemmalla, työpaikkoja yksinkertaisesti häviää. Tämä ei ole suhdannevaihtelu vaan pysyvä muutos.

Silti poliittinen keskustelu etenee kuin mitään ei olisi tapahtumassa. Kansalaisille kerrotaan, että työtä syntyy lisää, jos vain kannustetaan etsimään ja joustamaan. To-

dellisuudessa hallitus ei voi taikoa kadonneita työpaikkoja takaisin, vaikka kuinka kiristäisi tukia. (Helsingin Sanomat, 3.9.2025a)

Kirjoittaja näkee ongelmallisena, että vastuuta sysätään työnhakijoille sen sijaan, että päätöksenteossa ja julkisessa keskustelussa tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin työpaikkoja katoavan tekoälyn ja robotiikan kehittymisen myötä. Myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (23.8.2025) tuodaan esiin tekoälyn aiheuttama rakennemurros. Kirjoituksen mukaan meneillään olevassa muutoksessa uutta verrattuna aikaisempiin teknologisiin murroksiin on se, että tietotyö ja aloitustason nuorten aikuisten työpaikat ovat uhattuina (Helsingin Sanomat, 23.8.2025).

Muutokset taloudessa ja työelämän rakenteissa eivät kuitenkaan koske vain tietotyöläisiä. Helsingin Sanomien (27.4.2025) ja Ylen (8.3.2025) artikkelit kartoittavat metsäteollisuuskaupunki Äänekosken kehitystä. Artikkelit puivat kahden suuren metsäteollisuuden tehtaan sulkemisen vaikutuksia kaupunkiin ja tehtaiden työntekijöihin. Ylen artikkeliin haastatellun perheen tilanne kuvastaa murrosten keskellä olevaa teollisuuskaupungin todellisuutta:

[Haastateltava] ja [haastateltava] aloittelivat yhteistä elämää ja haaveilivat omasta talosta. Unelma vaati, että molemmilla olisi varma työ. (...) tehtaan ovet eivät auenneet ilman puolisoa. Sellaisia metsäteollisuuden työpaikat ovat olleet: kulkeneet suvuittain ja olleet käytännössä ikuisia. Niin [haastateltavat] luulivat. (Yle, 8.3.2025)

Lainauksessa tuodaan ilmi, kuinka käsitys metsäteollisuuden tehtävistä vakaina työpaikkoina on murtunut. Ylen artikkelissa esitellyn pariskunnan molempien osapuolten ura vaneritehtaalla loppui noin 30 vuoden työuran jälkeen, kun tehtaan toiminnan päättymises-

tä ilmoitettiin. Artikkelin mukaan yksi syy suomalaisen metsäteollisuuden hiipumiselle on maailmantilanne, jota leimaavat Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin vuonna 2024 määräämät tuontitullit. Toisaalta myös pidemmän aikavälin globaalien kehityskulkujen nähdään vaikuttavan teollisuuteen ja vientiin: vaneria tuotetaan yhä enemmän halvemmän työvoiman maissa, kuten Virossa ja Kiinassa. (Yle, 8.3.2025.) Tilanteet, joissa parhaansa yrittävä työntekijä irtisanotaan, rapauttavat työntekijän suhdetta yhteiskuntaan (Näre ym., 2022, s. 18). Ylen (8.3.2025) Äänekoskea käsittelevässä artikkelissa kuvataan yllättävää irtisanomista, jossa tehdastyöntekijöiden vuosikausia kestäneet urat päättyvät etäisen esihenkilön ilmoitukseen:

Pomomies Espoosta ei esitellyt itseään. (...) Hän ilmoitti menevänsä suoraan asiaan: vaneritehdas lopetetaan kahdessa vaiheessa. Maailmanmarkkina ei vedä. Vanerin hinta on poljettu alas. Raakapuun hankinta sakkaa. Tehdas tekee tappiota.

”Olisihan se voinut olla hellävaraisempi se ilmoitus”, [nimi] sanoo. Ei jää epäselväksi, että hän on sanoissaan korostetun diplomaattinen. HS:n tietojen mukaan vaneritehtaan työntekijöiden joukossa oli voimakasta turhautumista Espoon miehen esiintymiseen. (Yle, 8.3.2025)

Irtisanomisiin on pyritty lainsäädännöllä luomaan edes muodollista vastavuoroisuutta yhteistoimintaneuvotteluilla. Irtisanomistilanteissa työttömiä saatetaan silti kohdella välineellisesti, mikä murentaa luottamusta työnantajaan, työmarkkinoihin ja yhteiskuntaan. (Näre ym., 2022, s. 18.) Artikkelin kuvauksen mukaan tehtaan työntekijät ilmaisevat epäluottamusta prosessiin; työntekijöille tuntematon ”pomomies Espoosta” tulee pieneen teollisuuskaupunkiin ilmoittamaan päätök-

sestä lopettaa vaneritehdas. Artikkelin perusteella työntekijät ovat tyytymättömiä tapaan, jolla ilmoitus annettiin heille. Pitkä työsuhte yrityksen palveluksessa johtaa lopulta yksipuoliseen, johtoportaalta tulevaan ilmoitukseen työn loppumisesta. Näre ym. (2022, s. 22) tuovat esiin, että välineellinen suhtautuminen työntekijöihin saa heidät tuntemaan itsensä irtisanomistilanteessa hyödyttömiksi.

Tekoäly ja globaalien suhteiden muutokset esitetään aineistossa merkittäviksi syiksi korkealle työttömyydelle. Nämä kehitykset vaikeuttavat työnsaantia ja tekevät työpaikoista epävarmempia niin tietotyössä kuin myös tehdastyössä. Työelämän epävarmuus murentaa työntekijöiden luottamusta työnantajiin ja yhteiskuntaan. Erityisesti tekoälyn kohdalla elämme murrosvaihetta, ja on mahdoton ennustaa, miten tekoälyn yleistyminen lopulta vaikuttaa työelämään. Kuten Pasi Pyöriä, Satu Ojala ja Jouko Nätti (2019) tuovat esiin, merkittävien muutosten vaikutukset työhön nähdään aina vasta jälkikäteen. On mahdollista, että meneillään olevat murrokset aiheuttavat mittavia muutoksia, jotka vaativat työelämän ja työttömyysturvan rakenteiden uudelleentarkastelua. Pyöriä ym. (2019) kuitenkin muistuttavat, ettei työelämän muuttuminen parempaan tai huonompaan ole luonnonlaki vaan poliittinen kysymys. Vaikka työelämä on jatkuvassa murroksessa, on työntekijöitä suojaavat instituutiot ja käytännöt mahdollista säilyttää poliittisilla päätöksillä (Pyöriä ym., 2019).

7.2 VUOKRATYÖ, KEVYTYRITTÄJYYS JA ALUSTATYÖ – TYÖN JA YRITTÄJYYDEN RAJAPINNALLA

Kokoaikainen työsuhte työelämän peruspiilarina on murtumassa. Määräaikaaisuudet, osa-aikatyö, nollatuntisopimukset, erilaiset itsensä työllistämisen muodot ja alustatyö ovat yhä yleisempiä. (Melin ym., 2019.) Työelämä näyttää erilaiselta kuin vuosikymmenten takaisessa teollistuvassa ja kaupungistuvassa Suomessa, jolloin työ tarkoitti lähtökohtaisesti vakituista kokoaikaista työsuhdetta ja pitkää uraa yhden organisaation palveluksessa (Melin ym., 2019, s. 29–31). Niin kutsuttu prekaari työ on siis yhä yleisempää. Prekarisaatiolla tarkoitetaan kehitystä, jossa epävarmuus työsuhteissa lisääntyy, kun työn tuotantoa tehostetaan ja työn ehtoja muutetaan joustavammiksi. Prekaari työ viittaa siis osa-aikaisuuksiin, määräaikaaisuuksiin, vuokratyöhön, alustatyöhön ja eri itsensä työllistämisen tapoihin (esim. Melin ym., 2019; Turunen, 2025, s. 22–25). Prekariaatti – prekaareissa työsuhteissa työskentelevät ihmiset – haalii usein toimeentulonsa useasta eri lähteestä (Melin ym., 2019, s. 35). Helsingin Sanomien yrittäjyyden ja työttömyysturvan problematiikkaa käsittelevä mielipidekirjoitus tunnistaa prekarisaatiokehityksen:

Suomalainen työmarkkinajärjestelmä lepää perustalla, jossa työnantajilla ja työntekijöillä on ollut perinteiset roolit ja vahvat liitot. Mutta työelämä on muuttunut rajusti. Kymmenet tuhannet liikkuvat työn ja yrittäjyyden rajapinnalla: tekevät useaa työtä vuokratyönä, alustoilla ja kevytyrittäjinä. Työ ei ole enää yksi selkeä status vaan jatkuvasti muuttuva prosessi. (Helsingin Sanomat 22.4.2025)

Kirjoittaja nostaa esiin, että toimeentulo voi

nykyään muodostua useasta tulonlähteestä, joista yksikään ei välttämättä ole perinteinen palkkatyö. Mielipidekirjoituksessa kritisoidaan työllistämispalveluiden kykenemättömyyttä tunnistaa yrittäjyyden ja työn monia muotoja. Kirjoittaja näkee ongelmalliseksi esimerkiksi sen, että nykyinen järjestelmä ei kunnolla tunnista tilannetta, jossa työntekijä täydentää palkkatulojaan yrittäjänä. Myös Näre ym. (2022, s. 112–116) havaitsevat tilanteita, joissa yrittäjyys aiheuttaa ongelmia työllistämispalveluissa: sivutoimisen ja päätoimisen yrittäjyyden raja on heidän mukaansa häilyvä. Vaikeudet tunnistaa erilaisia työn ja yrittäjyyden muotoja saattavat johtaa työttömyysturvan menettämiseen kokonaan tai osittain siinäkin tapauksessa, ettei yritys toiminnasta saa tuloja. Näin kävi tietotekniikan insinöörille, joka jakaa kokemuksensa työllistämispalveluista Ylen artikkelissa:

Opiskelujen ohella hän teki pelikehitystä, joka valmistumisen jälkeen tulkittiin ansiotyöksi.

Pelin kehittäminen ei tuonut tuloja ja todellisuudessa [nimi] oli työtön. Häneltä kuitenkin evättiin oikeus työttömyysturvaan, koska hänet katsottiin yrittäjäksi. Yle on nähnyt Lehtiön kirjeenvaihtoa viranomaisten kanssa.

– On outo konsepti, että olen yrittäjä lain silmissä sillä perusteella, että minulla on ajatus tehdä jollakin ansiota. Se ei ole kauhean kestävä peruste. (Yle 2.5.2025)

Insinöörin kertomus kuvaa, kuinka työllistämispalvelut eivät välttämättä tunnista työn ja yrittäjyyden rajapintoja. Prekaarin työn, esimerkiksi kevytyrittäjyyden, lisääntyessä järjestelmän olisi syytä tunnistaa, ettei työ enää tarkoita pelkästään kokoaikaista palkkatyötä. Tuula Heiskasen (2019, s. 16) mukaan valtaosa palkansaajista työskentelee edelleen pysyvässä kokopäivätyössä, mutta epätyypilliset työsuhteet ovat silti lisääntyneet. Suu-

rin muutos koskee yrittäjyyden rakenteen muutosta, jossa yksinyrittäjien määrä kasvaa ja yhä useampi työ sijoittuu yrittäjyyden ja palkkatyön välimaastoon (Heiskanen, 2019, s. 16). Myös aineistossani prekaarin työn muodoista juuri yksinyrittäjyys sekä yrittäjyyden ja työnteon rajapinnalle paikantuvat tehtävät vaikuttaisivat aiheuttavan epäselvyyksiä työllisyyspalveluissa. Turusen ym. (2023) mukaan suomalainen käsitys työstä ja suomalainen työllisyyspolitiikka perustuvat dikotomiaan, jossa yksilöllä joko on kokoaikainen työ, mikä nähdään ”hyvänä”, tai vaihtoehtoisesti tällä ei ole työtä, mikä nähdään ”huonona”. Aineistoni perusteella tämä dikotomia vaikuttaisi edelleen olevan osa suomalaista työllisyyspolitiikkaa. Työn ja työttömyyden käsittäminen kokoaikaisen palkkatyön näkökulmasta aiheuttaa haasteita ja voi johtaa yksilön kohdalla työttömyysturvan menettämiseen.

Toin teknologisen murroksen ja globaalien muutosten yhteydessä esiin, ettei työntekijöiden aseman heikentyminen ole luonnonlaki vaan poliittinen kysymys. Näin on myös prekarisaatiokehityksen kohdalla. Suomessa on käyty keskustelua esimerkiksi määräaikaisten työsuhteiden helpottamisesta. Peteri Orpon hallitus on antanut eduskunnalle lakiesityksen, jossa ehdotetaan, että määräaikaisen työopimuksen voisi jatkossa tehdä enintään vuodeksi ilman perusteltua syytä (Työ- ja elinkeinoministeriö, 15.1.2026). Määräaikaisten työsuhteiden helpottaminen horjuttaa vakituisen työn asemaa entisestään. Samaan aikaan työttömyysturvajärjestelmä yhä nojaa vakituisen, kokoaikaisen palkkatyön normiin, mikä aiheuttaa hankaluuksia työllistämispalveluiden asiakkaille.

7.3 MAAHANMUUTTAJAT TYÖMARKKINOILLA – SYRJINNÄN AJAMANA MATALAPALKKA- JA ALUSTATYÖHÖN

Oma lukunsa työn rakennemurroksessa on alustatyö. Virtuaalisilla alustoilla toimivat palvelut, kuten ruokalähetti- tai siivouspalvelut, herättävät kysymyksiä työn ja yrittäjyyden määritelmistä. Suomessa on käyty julkista keskustelua siitä, tulisiko ruokalähetit nähdä työntekijöinä vai itsenäisinä yrittäjinä (Maury, Hakala & Näre, 2024). Vuonna 2021 Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue linjasi, että lähettejä tulisi kohdella työntekijöinä eikä nykyiseen tapaan kevytyrittäjinä. Hämeenlinnan hallinto-oikeus taas linjasi vuonna 2024, että ruokalähetit ovat yrittäjiä, sillä kaikki työsuhteisiin liittyvät tunnusmerkit eivät heidän mukaansa täyty lähettien työssä. (Mäntylä, 2024; Uusitalo & Pantzar, 2021.) Viimeisimpänä käänteenä korkein hallinto-oikeus (Korkein hallinto-oikeus, 19.3.2026) linjasi, että ruokalähetille kuuluvat työntekijöiden oikeudet. Euroopan unioni on säätänyt alustatyödirektiivin, joka edellyttää Suomelta alustatyötä koskevaa uutta lainsäädäntöä. Suomen tulisi säätää työsuhteolettama, jonka mukaan alustatyötä tekevän työntekijän ja alustan välinen suhde oletettaisiin työsuhteeksi. (Valtioneuvosto, 11.3.2024.) Sari Näre ja Lena Näre (2022, s. 15–32) tuovat esiin työelämän luottamusvajeen, joka on yhteydessä alustatalouden lisääntymiseen. Heidän mukaansa sodan kokeneet sukupolvet ja heidän jälkeläisensä tulivat työmarkkinoille aikana, jolloin kilpailu ei ollut yhtä kiihtynyttä ja työelämässä vallitsi yhteisten pelisääntöjen myötä korkeampi solidaarisuus ja luottamus. Pelisääntöjä on alettu ohittaa erityisesti alustatalouden kasvaessa, ja sitä myötä luottamus työelämään on rapistunut. (Näre ym. 2022, s. 15.)

Solidaarisuuden ja pelisääntöjen rapautuminen koskettaa erityisesti maahanmuuttajia, sillä alustatyön tekeminen on Suomessa huomattavasti yleisempää maahanmuuttajien parissa verrattuna Suomessa syntyneisiin (Pärnänen, 2023). Maury ym. (2024) tarkastelevat artikkelissaan Suomessa asuvien alustatyöntekijöiden kokemuksia. Artikkelin mukaan alustatyöntekijöiden arkea värittävä paitsi heidän heikko työmarkkina-asemansa, myös muut alustatyölle ominaiset piirteet. Navigointi alustan logiikan määrittävien työaikojen ja algoritmien luoman kontrollin keskellä aiheuttaa työntekijöille stressiä. Alustatyöntekijä kokee työssään ajallista painetta ja on riippuvainen alustan asiakkaiden heille antamista arvosteluista. (Maury ym., 2024.)

Maahanmuuttajien kokemukset näkyvät myös aineistossani. Suomeen muuttaneet kertovat aineistossa työllistymisen vaikeudesta. Korkeakoulutettu intialaisnainen kertoo Helsingin Sanomien artikkelissa löytäneensä töitä ymmärrettyään suomalaisten työmarkkinoiden logiikan, jossa kaikkein olennaisinta hänen mukaansa on verkostoituminen. Vaikka haastateltava onnistui löytämään koulutustaan vastaavaa työtä, hän tunnistaa syrjiviä rakenteita, jotka vaikeuttavat maahanmuuttajien työllistymistä ja ajavat heidät matalapalkka-aloille:

– hän on kuullut tutuiltaan, kuinka näille on ehdotettu uraa esimerkiksi siivouspalveluisissa. Moni korkeakoulutettu maahanmuuttaja tekee pakon sanelemana matalapalkkatöitä, koska ei ole löytänyt oman alansa töitä. (...) ”Jos heidät pakotetaan tai ohjataan suuntaan, joka on enemminkin tällaisia ruumiillisia töitä, se ei ole pidemmän päälle kestävä ratkaisu” (Helsingin Sanomat, 10.9.2025)

Lainauksessa käy ilmi, kuinka maahanmuuttajat tekevät matalapalkkatyötä nimenomaan pakon sanelemana, koska oman alan työt on

vaikea löytää. Haastateltavan mukaan ulkomaalaisten asiantuntemusta ei välttämättä tunnisteta tai arvosteta, vaan heitä ohjataan korkeakoulutuksesta huolimatta suorittaviin työtehtäviin, kuten siivousalalle. Aineistossa merkittäväksi työllistymisen esteeksi esitetään myös kielitaidon puute. Aineistossa haastateltavat maahanmuuttajat (esim. Helsingin Sanomat, 12.11.2025; Yle, 11.11.2025) kertovat haluavansa oppia sujuvan suomen kielen, jotta voisivat työllistyä helpommin. Kielen oppiminen ei kuitenkaan välttämättä ratkaise tilannetta, sillä myös suoranainen taitoihin tai pätevyyteen liittymätön rasismi ja syrjintä vaikuttavat työnhakuun:

Suomea osaava, koulutettu ja työkokemusta valmiiksi hankkinut työnhakija voi myös jäädä työhakutilanteessa rekrytoimatta, koska työnantaja olettaa nimen perusteella, ettei hakija osaa suomea. Näin kävi nykyään kahvilaa pyörittävälle rakennusinsinöörille [nimi]. Hän on työskennellyt alansa töissä aiemmin muun muassa länsimetron laajennushankkeessa.

Yle on nähnyt työnantajan hänelle lähettämän vastauksen, jossa työn edellytykseksi on ilmoitettu suomen kielen taito. [Nimi] osaa suomea. (Yle, 11.7.2025)

Lainauksen rakennusinsinööri, jonka nimi ei ole suomen- tai ruotsinkielinen, kertoo saaneensa rekrytoijalta hylkäyksen kielitaidon puutteen vuoksi, vaikka hän osaa suomea. Insinööri olettaa, että rekrytoiva taho on tehnyt päätelmiä hänen kielitaidostaan nimen perusteella. Karmela Liebkind, Liisa Larja ja Asteria Brylka (2016) ovat tutkineet etnisyyteen ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää rekrytointikäytännöissä Suomessa. Liebkind ym. (2016) havaitsivat etnisyyteen perustuvaa syrjintää, jossa pelkkä ei-suomenkielinen työntekijän nimi voi estää etenemisen rekrytointiprosessissa. Maury ym. (2024) nostavat esiin, että

EU-maiden ulkopuolelta tulevien on vaikea päästä kiinni vakaisiin työsuhteisiin, mikä ajaa heitä alustatyöhön. Maury ym. (2024) viittaavat *eriytyneisiin* (segregated) ja *rodullistettuihin* (racialized) työmarkkinoihin, joilla he tarkoittavat juuri etnisyyteen perustuvaa syrjintää ja hierarkioita. Syrjintä estää maahanmuuttajien työllistymisen vakaampiin työsuhteisiin. Esimerkiksi EU-alueen ulkopuolelta Suomeen muuttaneet korkeakouluopiskelijat turvautuvat usein alustatyöhön täyttääkseen oleskeluluvan uusimisen mahdollistavat tulovaatimukset. Vakaaseen työsuhteeseen työllistymistä vaikeuttavat syrjinnän lisäksi opintojen aiheuttamat aikataulurajoitukset. Työnantajat usein myös olettavat, etteivät väliaikaisella oleskeluluvalla Suomessa asuvat saa uusittua oleskelulupaansa, minkä vuoksi heitä ei haluta rekrytoida. Vaihtoehdoksi jää alustatyö, joka mahdollistaa välttämättömän palkkatulon ansaitsemisen suhteellisen nopeasti. (Maury, 2021; Maury ym., 2024.)

Työttömyydestä ja työmarkkinoiden murroksesta puhuttaessa on nähdäkseni mahdotonta ohittaa kysymystä maahanmuutosta ja alustatyöstä. Siinä missä Suomen kansalainen on oikeutettu työttömyysturvaan, ei maahanmuuttaneilla usein ole oikeutta sosiaaliturvaan. Maahanmuuttaja kuuluu sosiaaliturvan piiriin vain, mikäli hänellä on pysyvä oleskelulupa. Toimeentulotukeen tosin ovat oikeutettuja kaikki sitä tarvitsevat maahanmuuttajat. (Sosiaali- ja terveysministeriö, [n. 2025].) Suomessa asuvat Euroopan unionin ulkopuolelta maahan muuttaneet kansainväliset opiskelijat eivät kuitenkaan voi turvautua toimeentulotukeen, sillä heidän on täytettävä oleskelulupaansa vaadittava toimeentuloedellytys. Tämän tarkoitus on osoittaa, että opiskelijalla on tarpeeksi varallisuutta asua Suomessa. Tämän vuoksi Euroopan unionin ulkopuolelta muuttavien kansainvälisten opiskelijoiden on yleensä työskenneltävä opintojensa ohella. (Maury ym., 2024.) Työttömyys ei siis aina

ole maahanmuuttajalle edes mahdollista. Tilanne, jossa maahanmuuttajan on pakko ansaita palkkatuloa syrjivillä työmarkkinoilla, ajaa heidät matalapalkka-aloille sekä prekaariin alustatyöhön, jossa työskennellään itsenäisenä yrittäjänä työsuhteen omaisissa oloissa ilman työntekijälle kuuluvia oikeuksia. Heikkojen työolojen ja -ehtojen lisäksi myös alustatyöntekijöiden palkat ovat matalia. Johannes Svartsjön ja Roope Uusitalon (2025) ruokalahettien työoloja ja ansiotasoa kartoittavan tutkimuksen mukaan lähettien keskimääräinen ansiotaso on vain 1520 euroa, vaikka heistä useimmat työskentelevät pitkiä päiviä.

Kuten olen raportissani aikaisemmin tuonut esiin, työttömät elävät usein hyvin pienillä tuloilla ja kärsivät toimeentulovaikeuksista. Myös Suomen kansalaisten ja sosiaaliturvan piiriin kuuluvien joukossa on vaikeasti työllistettäviä henkilöitä, joilta puuttuu työkokemusta ja koulutusta ja joiden työkyky saattaa olla alentunut. Heidän tilanteensa on kuitenkin erilainen kuin vaikeasti työllistyvillä maahanmuuttajilla, joiden työllistymistä estävät kielitaidon puute sekä rasismi. Huomattavaa on, ettei työttömyys ole vaihtoehto monille maahanmuuttajille, etenkin Euroopan unionin ulkopuolelta muuttaneille korkeakouluopiskelijoille.

Maahanmuuttajia ei pidä unohtaa työttömyys- ja työllistymiskeskustelussa eikä poliittisessa päätöksenteossa. Aineistossa maahan muuttanut intialainen korkeakoulutettu (Helsingin Sanomat, 10.9.2025) pohtii, että maahanmuuttajien tilanne on vaikeutunut Petteri Orpon hallituksen päätösten seurauk-

kena. Haastateltava viittaa kesäkuussa 2025 voimaan astuneeseen lakiuudistukseen, jonka mukaan työperäisten maahanmuuttajien on löydettävä työsuhteen päättymisen jälkeen uusi työ lyhimmillään kolmen kuukauden aikarajan sisällä. Mikäli työtä ei löydy, on poistuttava maasta. Haastateltava kertoo uudistuksen aiheuttavan monille maahanmuuttajille stressiä. (Helsingin Sanomat, 10.9.2025.) Irtisanottujen tai määräaikaisessa työsuhteessa työskennelleiden maahanmuuttajien on löydettävä uusi työpaikka syrjivillä työmarkkinoilla tilanteessa, jossa työpaikkoja on hakijoihin nähden historiallisen vähän. Päätöksenteko vaikuttaisi tällä hetkellä siis kulkevan suuntaan, joka ei tue maahanmuuttajien työllistymistä vakaisiin työsuhteisiin.

Työn prekarisaatiokehitys sekä yrittäjyyden ja työsuhteen rajojen sekoittuminen koskee suomalaisessa yhteiskunnassa kenties kaikkein eniten Euroopan unionin ulkopuolelta maahan saapuvia maahanmuuttajia. Alustatyötä voidaan ymmärtää paremmin, mikäli siihen liittyvät kysymykset kytketään osaksi yleistä työelämän prekarisaatiokehitystä ja yhteiskunnassa vallitsevia markkinalogiikan ihanteita. Työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaan vaikuttava uusliberaali ideologia normalisoi matalapalkkaisia ja järjestäytymättömiä työtehtäviä, sillä uusliberalistisen eetoksen mukaan heiltä, jotka kieltäytyvät tällaisesta työstä, puuttuu jokaiselle kuuluva halu ja velvollisuus huolehtia itsestään (MacLeavy, 2016, s. 260). Samalla on kuitenkin syytä huomioida alustatyön erityisasema maahanmuuttajia koskevana, rasismiin ja syrjintään kytkeytyvänä ilmiönä.

Olen tarkastellut raportissani työttömyyttä vuonna 2025 julkaistuissa media-artikkeleissa. Media-aineiston analyysi piirtää kuvaa suomalaisen työttömyyden luonteesta 2020-luvulla. Olen lähestynyt työttömyyskeskustelua uusliberaalin markkinalogiikan ilmentymänä. Olen tuonut esiin, millaisia vaikutuksia työttömyydellä on toimeentuloon, miten käsitys työttömyydestä suhteutuu uusliberalistiseen yksilön vastuuttamisen vaateeseen sekä pohtinut, miten työelämän rakennemurrokset ovat osa 2020-lukulaista massatyöttömyyttä.

Olen tuonut esiin, että työttömyys vaikuttaa merkittävästi toimeentuloon. Työttömyystukien suojaosan poisto ja sosiaaliturvan leikkaukset ovat kurjistaneet monien tilannetta entisestään. Niukka toimeentulo pakottaa etenkin pitkäaikaistyöttömät tinkimään perustarpeistaan. Köyhyys johtaa joidenkin kohdalla eristäytymiseen, kun aktiviteetteihin tai liikkumiseen kodin ulkopuolella ei ole varaa. Itsenäisyyden kokemukset, merkitykselliset sosiaaliset suhteet, rutiinit ja harrastukset helpottavat taloudellisessa niukkuudessa elävien työttömien arkea. Olen nostanut esiin myös huomion siitä, että köyhyys ei kosketa kaikkia työttömiä. Ansiosidonnaisella työttö-

myystuella elävät, jo pidempään työelämässä olleet työttömät saattavat elää kohtuullisen mukavasti.

Työttömyys ei vain kavenna toimeentuloa, vaan vaikuttaa myös yksilöiden henkiseen hyvinvointiin ja identiteettiin. Henkinen hyvinvointi kärsii köyhyyden vuoksi, mutta lisäksi pelkkä työttömän status aiheuttaa monille häpeää. Olen tarkastellut sitä, miten uusliberaali hallinnan logiikka asettaa yksilöille moraalisia vaateita. Työttömyys nähdään yksilön epäonnistumisena. Olen nostanut esiin, miten niin kutsuttu ”itsensä brändäminen” on yksi hallinnan muoto. Erityisesti korkeakoulutetut työttömät kokevat häpeää tilanteestaan, ja työttömän status haastaa heidän identiteettiään yhteiskunnan pärjääjinä. Vaikka työttömien tilanteet taloudellisten realiteettien suhteen ovat erilaiset ja sosiaaliset kontekstit vaihtelevat, ei uusliberaalin talouseetoksen läpäisemässä yhteiskunnassa ole olemassa ”hyvää” ja onnistunutta työtöntä, jota työttömyyden stigma ei koskettaisi.

Keskusteltaessa nykyisestä työttömyystilanteesta ei voi ohittaa kysymystä työn rakennemurroksesta. Työelämä on jatkuvassa muutoksessa (Melin ym., 2019, s. 21), mutta

2020-luvun massatyöttömyyden aikakaudelle voidaan paikantaa merkittäviä mullistuksia. Olen tuonut esiin, miten tekoäly vaikuttaa etenkin tietotyöhön ja mahdollisesti vaikeuttaa vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen työllistymistä. On tosin huomattava, että suurten rakennemurrosten – jollaisena tekoälyn läpimurtoa voitaneen pitää – vaikutukset ovat nähtävissä vasta jälkikäteen (Pyöriä ym., 2019). Olen tarkastellut myös globaalien suhteiden muutosten ja työelämän pirstoutumisen vaikutuksia perinteisesti vakaina pidettyihin duunariammatteihin. Olen tuonut esiin, kuinka tehtaiden lakkauttaminen teollisuuskaupungeissa vie työpaikkoja alta vuosikymmeniä samassa tehtaassa työssä olleilta. Olen esittänyt, että työmarkkinoiden epävakaus murentaa työntekijöiden luottamusta yhteiskuntaan ja työmarkkinoihin.

Olen tuonut esiin myös maahanmuuttajien aseman työmarkkinoilla. Työllistyminen suomalaisilla työmarkkinoilla on maahanmuuttajille vaikeaa syrjinnän vuoksi. Maahanmuuttajat, joilla ei ole kansalaisuutta, eivät ole kuitenkaan oikeutettuja työttömyysturvaan, eikä toimeentulotuen varassa eläminen usein ole heille mahdollista, sillä heidän on täytettävä toimeentuloedellytykset voidakseen jatkaa oleskelulupaansa. Tämän vuoksi etenkin EU:n ulkopuolelta muuttavat opiskelijat joutuvat haalimaan toimeentulonsa prekaarista alustatyöstä. Olen esittänyt, että työn prekarisaatio koskettaa Suomessa kenties kaikkein eniten maahanmuuttajia, eikä maahanmuuttoa tule unohtaa työttömyyttä koskevassa keskustelussa.

Erityisen tärkeää maahanmuuttajien aseman huomioiminen työmarkkinoilla on nykyisessä kehityksessä, jossa paitsi päätöksenteo, myös keskustelu vaikuttaisi kulkevan vahingolliseen suuntaan. Aineistoni ajoittuu vuodelle 2025, mutta tarkastelujaksoni jälkeen vuoden 2026 alussa työttömyyteen

ja maahanmuuttoon liittyvä keskustelu oli pinnalla. Esimerkiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen sekä tutkimuslaitos Laboren asiantuntijat esittivät maahanmuuton olevan merkittävin työttömyyden kasvua selittävä tekijä. (Helsingin Sanomat, 8.1.2025.) Alkuvuoden 2026 uutisoinnin herättämä keskustelu ei tietenkään syntynyt tyhjiössä ja yllättäen, vaan jo aikaisemmin maahanmuutto ja maahanmuuttajat on poliittisessa keskustelussa nähty rasitteena kansantaloudelle (esim. Koskinen, 2025; Gertsch, 2025). Perussuomalaiset ovat viimeisen vuoden aikana kommentoineet maahanmuuttoa rasistisesti kutsumalla maahanmuuttajia ”heikkolaatuisiksi” sekä ”koulutuksellisesti, sivistyksellisesti ja ammatillisesti” suomalaisia alemmalla tasolla oleviksi (Nissinen, 2025). Korkeista palkoista, työsuhte-eduista ja historian saatossa saavutetuista työntekijää suojaavista työehdoista nauttivat poliitikot ja virkamiehet syylistävät maahanmuuttajia Suomen massatyöttömyydestä. Samaan aikaan Euroopan ulkopuolelta maahan muuttaneet kuljettavat pakon sanelemana ruokaa keskiluokan kotioville vaikeissa työolosuhteissa, heikoin työehdoin ja alhaisella palkalla (ks. Maury ym., 2024; Svartsjö ym., 2025).

On huomioitava, että raporttini ja aineistoni eivät tavoita työttömyyden ongelmaa kokonaisuena ilmiönä, vaan tarkasteltavana on pieni pala julkista keskustelua ja työttömien todellisuuksia. Lisäksi on huomionarvoista, että uutismedian voidaan olettaa tavoittavan paremmin haastateltaviksi niitä työttömiä, joilla on enemmän ajallisia ja henkisiä resursseja. Tämä rajoittanee sitä, kenen ääni aineistossa kuuluu. Toki analysoimissani media-artikkeleissa on haastateltavana myös muutama pitkäaikaistyötön, joilla on kasautuneita ongelmia. Lisäksi on tärkeää huomioida, että Helsingin Sanomien sisältöihin vaikuttavat kaupalliset intressit. Media-aineistoon vaikuttavat lisäksi toimittajien tekemät valinnat,

kirjoittamisen tavat ja kehystykset. Huolimatta aineiston rajoitteista, analyysini tavoittaa monia puolia työttömyyskeskustelusta ja valottaa sitä, miten rakenteellinen näkökulma ja yksilön vastuuttamisen logiikka kulkevat keskustelussa rinnakkain.

Keskeinen huomio raportissani on, että aineistoni perusteella työttömät eivät ole yhtenäinen joukko. Korkeakoulutettu vastavalmistunut, maaseudulla asuva pitkäaikaistyötön ja työmarkkinoiden syrjinnän kohteeksi joutuva maahanmuuttaja tuskin työllistyvät samoin keinoin. Toinen tärkeä huomio on, että työttömyys tulisi ymmärtää rakenteellisena ongelmana. Uusliberaali markkinalogiikka syysää vastuun salakavalasti työttömän niskaan, vaikei hän usein voi vaikuttaa tilanteeseensa. Raporttini löydökset eivät sinänsä ole uusia. Työttömyyteen liittyvät yksilökeskeisyyden ja rakenteellisuuden jännitteet on havaittu työttömyyttä koskevassa tutkimuksessa ja uusliberalistisissa teoretisoinneissa usein aikaisemminkin (esim. MacLeavy, 2016; Kananen, 2014; Keskitalo ym., 2013; Näre ym., 2022). Työttömien heterogeenisyys on havaittu jo 1970-luvun öljykriisin jälkeisessä tutkimuksessa (esim. Breakwell, 1986, s. 182; Warr, 1983), jossa tunnistettiin, että työttömän sosiaalinen konteksti ja aikaisemmat elämäkokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi työttömyyden kokemus muotoutuu (Yliaska, 2025, s. 32–33). Suomessa Ville Yliaska (2025, s. 241) tunnistaa työttömien tilanteiden moninaisuuden jo 1990-luvun laman kontekstissa ja tuo esiin, kuinka työttömyydestä johtuva tulojen lasku vaikutti irtisanottuihin eri tavoin riippu-

en siitä, kuinka paljon heillä oli omaisuutta tai mikä oli puolison tulo- ja varallisuustaso. Raporttini kuitenkin tuo tuoreen katsauksen työttömyyteen aikana, jolloin työttömien määrä ja työttömyysaste ovat jälleen historiallisen korkeissa lukemissa. Tulokseni vahvistavat aikaisempia havaintoja ja teroittavat tarvetta työllisyys- ja sosiaalipoliittisille uudistuksille. Kysymys työttömyydestä kulminoituu lopulta toimeentuloon. Jokaisella tulisi olla varaa syödä, ostaa lääkkeitä, maksaa vuokra ja jopa käydä silloin tällöin kahvilassa tai ravintolassa. Myös työttömälle tulee taata riittävä toimeentulo. Työttömyyden kasvu, työelämän prekariisaatiokehitys tai köyhyyden lisääntyminen eivät ole luonnonlakeja, vaikka uusliberaalin eetoksen hegemonia usein saakin nykytilan näyttämään väistämättömältä.

Vaikka uusliberaalit ihanteet yhä hallitsevat työllisyyspoliittisia tavoitteita, katsotaan uusliberalismin jossain määrin kriisiytyneen vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen (esim. Duménil & Lévy, 2016, s. 551; Quiggin, 2024). John Quigginin (2024, s. 43) mukaan uusliberalismin kriisi on tuonut mukanaan tarpeen muodostaa poliittisia tavoitteita uudelleen. Kriisi on toistaiseksi hyödyttänyt konservatiivisia ja yhä oikeistolaisempia voimia. Mikäli halutaan saavuttaa inhimillisempi ja tasarvoisempi yhteiskunta, tulee vasemmiston pystyä luomaan positiivisia vaihtoehtoja uusliberalismille ja konservatiivisille oikeistolaisille liikkeille (Brown, 2005, s. 59; Quiggin, 2024, s. 43). Poliitiikka tarvitsee markkinalogiikkaa haastavia ääniä, jotka luovat solidaarisempaa tulevaisuudenvisiota.

Tavoitteeni on, että raporttini tarjoaisi hyödyllisiä näkökulmia poliittiselle päätöksenteolle. Analyysissani tekemieni havaintojen perusteella esitän, että päätöksenteon prosesseissa olisi syytä huomioida seuraavat asiat.

JOKAISELLE TULISI TAATA RIITTÄVÄ TOIMEENTULO.

Myös työttömille tulisi taata riittävä toimeentulo. Jokaisella tulisi olla varaa perustarpeisiin, kuten asumiseen, vuokraan ja lääkkeisiin. Sosiaaliturvan varassa elävillä tulisi olla mahdollisuuksia myös liikkua kodin ulkopuolella ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. Riittävä toimeentulo paitsi takaa ihmisoikeuksien toteutumisen, myös nostaa yksilöiden pysyvyyden tunnetta ja mahdollisuuksia suunnitella tulevaisuutta.

Riittävä toimeentulo voitaisiin taata ottamalla käyttöön perustulo. Perustulo tekisi kaikista työn muodoista kannattavia ja vähentäisi byrokratiaa. Sari Näreen ja Lena Näreen (2022, s. 335) mukaan perustulo voisi kohentaa työttömien kokemusta oman elämänsä hallinnasta,

mikä nostaisi heidän toimintakykyään. John Quiggin (2024, s. 165) esittää, että lyhyellä aikavälillä universaalin perustulon idea hylkää uusliberaalin ajatuksen palkkatyön merkityksestä, pitkällä aikavälillä haastaa palkkatyön instituutiota. Uusliberalismin katsotaan kiihtyneen vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, ja kriisi on hyödyttänyt konservatiivisia ja yhä oikeistolaisempia poliittisia voimia (esim. Duménil & Lévy, 2016, s. 551; Quiggin, 2024, s. 165). Quiggin (2024, s. 165) esittää, että vasemmiston tulisi nykyisessä kehityksessä (jota leimaa yhä oikeistolaisempien ja konservatiivisempien voimien vahvistuminen) tarjota juuri perustulon kaltaista ratkaisua, jossa yhdistyvät sekä utopistinen pitkän aikavälin tulevaisuudenkuva että välitön vastarinta. Tavoite perustulosta voi olla osa vasemmiston positiivista visiota oikeudenmukaisemmasta ja yhdenvertaisemmasta tulevaisuudesta. Vasemmiston tulisi kehittää strategioita, joilla perustulo tai vastaavat mittavat sosiaaliturvan uudistukset saisivat suuremman sijan poliittisessa keskustelussa.

TYÖTTÖMIEN ERILAISET TILANTEET TULISI TUNNISTAA.

Työttömien tilanteet ovat vaihtelevia. Joillakin on enemmän taloudellisia ja sosiaalisia resursseja sekä henkisiä voimavaroja kuin toisilla. Työttömiä ei tulisi työllistämistoimissa tai julkisessa keskustelussa kohdella yhtenäisenä joukkona. Työllistämispalveluissa tulisi kehittää institutionaalisen tunnistamisen periaatetta (Haikkola ym., 2018); jokainen asiakas tulisi kohdata kokonaisuutena, huomioiden yksilölliset kyvyt ja tarpeet.

Työllisyyspolitiikan tulisi ensisijaisesti pyrkiä tavoittamaan vaikeasti työllistettävät työttömät. Heidän työllistymistään tulisi tukea luomalla edellytyksiä työllistymiselle esimerkiksi lisäämällä työpaikkoja, poistamalla työttömiin kohdistettua valvontaa ja kontrollia sekä tekemällä osa-aikatyöstä kannattavaa. Aktivointipolitiikka ei ole tehokas tapa edistää vaikeasti työllistettävien työllistymistä.

OSA-AIKATYÖN TULISI OLLA KANNATTAVAA.

Työ, myös osa-aika- tai keikkatyö, kiinnittää yksilön yhteiskunnan rakenteisiin ja luo työttömälle rutiineja. Osa-aikatyö voi mahdollistaa yksilöille ja kotitalouksille riittävän toimeentulon kokoaikaisen työn puuttuessa. Työttömyysturvan suojaosan poisto on tehnyt osa-aika- ja keikkatyöstä kannattamattomampaa, mikä ajaa työttömiä lomaannuttavaan köyhyysloukkuun. Osa-aikatyön kannattamattomuuden ongelma ratkeaisi ottamalla käyttöön perustulo. Ennen perustulon saatamista voimaan tulisi työttömyysturvan suojaosa kuitenkin palauttaa ensi tilassa.

TYÖMARKKINOIDEN MUUTTUMINEN EPÄVAKAAMMIKSI EI OLE VÄLTTÄMÄTTÖMYYS.

Epävakaa työsuhteet lisääntyvät ja työelämä on jatkuvassa muutoksessa, mikä vaikuttaa työpaikkojen pysyvyyteen. Suunnitteilla olevat päätökset irtisanomisten ja määräaikaisten työsuhteiden solmimisen helpottamiseksi lisäävät epävakautta työmarkkinoilla. Tekoälyn yleistymisen saattaa horjuttaa työmarkkinoita, ja seuraukset voivat olla mittavia. Kehitystä on pidettävä silmällä poliittisessa päätöksenteossa. Vastavalmistuneiden nuorten aikuisten työllistymistä tulee tukea teknologisten murrosten keskellä. Työelämän muuttuminen entistä epävakammaksi ei ole väistämätöntä, vaan työntekijöitä suojaavat instituutiot ja käytänteet voidaan turvata poliittisilla päätöksillä.

MAAHANMUUTTO TULEE HUOMIOIDA TYÖVOIMAPOLIITTISISSA KYSYMYKSISSÄ.

Syrjintä ja rasismi vaikeuttavat maahanmuuttajien työllistymistä. Työllistämispalveluiden tulisi tunnistaa maahanmuuttajien työllistymisen vaikeudet ja työmarkkinoiden syrjivät rakenteet. Maahanmuuttajia tulisi tukea työllistymään heidän koulutus- ja osaamistasoan vastaaviin tehtäviin.

Ensimmäinen askel etenkin Euroopan unionin ulkopuolisista maista maahan muuttaneiden aseman parantamiseksi työmarkkinoilla on alustatyön sääntely. Suomen tulee viipymättä säätää työsuhteolettama, jonka mukaan alustatyön tekijän ja alustan suhde määritellään

työsuhteeksi. Lisäksi lainsäädännöllä on puuttava tehokkaammin rasismiin ja syrjintään, joka estää maahanmuuttajien työllistymistä vakaisiin työsuhteisiin.

Kirjallisuus

- Aho, S. (2019). Tutkimus ja työvoimapolitiikka. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia?* (s. 83–138). Tampere: Tampere University Press.
- Akava Works (3.2.2026). *Työttömyys- ja lomautuskatsaus 1/2026: Valon kajastus himmeni*. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://akavaworks.fi/katsaus/tyottomuus-ja-lomautuskatsaus-1-2026-valon-kajastus-himmeni/>
- Ala-Suutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Banet-Weiser, S. (2012). *Authentic TM: The politics and ambivalence in a brand culture*. New York: New York University Press.
- Birch, K. (2015). *We have never been neoliberal: A manifesto for a Doomed Youth*. Alresford: Zero Books.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity.
- Breakwell, G. (1986). *Coping with Threatened Identities*. Lontoo: Methuen.
- Brown, W. (2005). *Edgework: Essays on Knowledge and Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Cahill, D., Cooper, M., Konings, M. & Primrose, K. (2016). Introduction: Approaches to Neoliberalism. Teoksessa D. Cahill, M. Cooper, M. Konings & D. Primrose (toim.), *The SAGE Handbook of Neoliberalism*. (s. 32–52). Lontoo: SAGE Publications.
- Clasen, J. & van Oorshot, W. (2002). Work, welfare and citizenship: diversity and variation within European (un) employment policy: Teoksessa J. Goul Andersen, J. Clasen, W. van Oorshot, K. Halvorsen (toim.), *Europe's New State of Welfare* (s. 233–245). Bristol: The Policy Press.
- Couldry, N. (2019). *Media. Why it matters*. Cambridge: Polity.

- Duménil, G. & Lévy, D. (2016). *The Crisis of Neoliberalism*. Teoksessa S. Springer, K. Birch & J. MacLeavy (toim.), *The Handbook of Neoliberalism* (s. 551–562). New York: Routledge, Taylor & Francis Group
- Eagleton-Pierce, M. (2016). *Historicizing the Neoliberal Spirit of Capitalism*. Teoksessa S. Springer, K. Birch & J. MacLeavy (toim.), *The Handbook of Neoliberalism* (s. 16–26). New York: Routledge, Taylor & Francis Group
- England, K. & Ward, K. (2016). *Theorizing Neoliberalization*. Teoksessa S. Springer, K. Birch & J. MacLeavy (toim.), *The Handbook of Neoliberalism* (s. 50–60). New York: Routledge, Taylor & Francis Group
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Farrugia, D. (2019). How youth become workers: Identity, inequality and the post-Fordist self. *Journal of Sociology*, 55, 708–723.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France 1978–1979*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978–1979*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Gertsch, M. (18.9.2025). Wille Rydman A-talkissa: Työ on paras kotouttaja. *Yle*. Haettu 4.3.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20183742>
- Gibbs, G. R. (2012). *Analyzing Qualitative Data*. Lontoo: SAGE Publications.
- HE 73/2023. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (2023).
- HE 98/2025. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta ja tuloverolain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi verolaeiksi (2025).
- HE 112/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi (2025).
- Haikkola, L., Näre, L. & Lähteenmaa, J. (2017). Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.), *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina* (s. 53–77). Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry & Nuorisotutkimusverkosto.
- Hearn, A. (2014). Producing "reality. Branded content, branded selves, precarious futures. Teoksessa L. Quelette (toim.), *A Companion to Reality Television* (s. 548–572). Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Hearn, A. (2017). Verified: Self-presentation, identity management, and selfhood in the age of big data. *The International Journal of Media and Culture*, 15, 62–77.
- Heiskanen, T. (2019). Johdanto. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia?* (s. 11–20). Tampere: Tampere University Press.
- Hänninen, S. & Karjalainen, V. (2012). Työttömien ja vaikeassa asemassa olevien terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttaminen. Teoksessa S. Hänninen

- & M. Junnila (toim.), *Vaikuttavatko politiikkatoimet? Sosiaali- ja terveydenhuolto vaikuttavuusarvioinnin kohteena*. Teema 15. (s. 77–84). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Isola, A-M., Turunen, E. & Hiilamo, H. (2016). Miten köyhät selviytyvät Suomessa? *Yhteiskuntapolitiikka*, 81, 150–158.
- Kansallinen mediatutkimus (2025). *Lehtien lukijamäärät*. Haettu 6.3.2026 osoitteesta <https://mediametrics.fi/wp-content/uploads/2025/09/KMT-2025-lehtien-lukijamaarat.pdf>
- Kela (16.2.2026). *Toimeentulotuen perusosaa leikataan kaikilta yli 18-vuotiailta maaliskuusta alkaen*. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://www.kela.fi/ajankohtaista/toimeentulotuen-perusosaa-leikataan-kaikilta-yli-18-vuotiailta-maaliskuusta-alkaen>
- Kela (n. 2026). *Työttömyystuet*. Haettu 9.3.2026 osoitteesta <https://www.kela.fi/tyottomyystuet#ansiopaivaraha>
- Keltikangas-Järvinen, L. (2016). ”Hyvät tyypit” – *Temperamentti ja työelämä*. Helsinki: WSOY.
- Keskitalo, E. & Karjalainen, V. (2013). Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka. Teoksessa V. Karjalainen & E. Keskitalo (toim.), *Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa* (s. 7–20). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kingfisher, C. (2013). *A Policy Travelogue: Tracing Welfare Reform in Aotearoa/New Zealand and Canada*. Oxford: Berghahn.
- Kirkkohallitus, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry & Talentia (2024). *Sosiaali- ja terveystyöntekijöiden, sosiaalialan työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden kokemukset ihmisten ajankohtaisista toimeentulovaikeuksista*. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2024/11/Tulosyhteenvetoraportti.pdf>
- Korkein hallinto-oikeus (19.3.2025) Muu päätös 713/2026. Haettu 20.3.2026 osoitteesta <https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/muitapaatoksia/1773744756670.html>
- Koskinen, M. (8.9.2025). Raju muutos. *Iltalehti*. Haettu 4.3.2026 osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/361db7fb-03e2-4a8f-a2d7-a40709f06904>
- Laki työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta, Suomen säädöskokoelma § 1304 (2023).
- Liebkind, K., Larja, L. & Brylka, A. (2016). Ethnic and Gender Discrimination in Recruitment: Experimental Evidence from Finland. *Journal of Social and Political Psychology*, 4, 403–426.
- Lähteenmaa, J. (2010). Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. *Työpoliittinen Aikakauskirja*, 4, 5–59
- Lähteenmaa, J. (2011). Nuoret työttömät ja yliviritetty toimijuus. *Nuorisotutkimus*, 4, 47–60.
- Lähteenmaa, J. (2021). Nuorten työttömien orientaatiot aktivointitoimenpiteissä. *Nuorisotutkimus*, 39, 37–53.

- Löppönen, P. (2017). *Vapauden markkinat: uusliberalismin kertomus*. Tampere: Vastapaino.
- MacLeavy (2016). Neoliberalism and Welfare. Teoksessa S. Springer, K. Birch & J. MacLeavy (toim.), *The Handbook of Neoliberalism* (s. 252–261). New York: Routledge, Taylor & Francis Group
- Maury, O. (2021). *Punctuated Lives: Student-Migrant-Workers' Encounters with the Temporal Border Regime*. (Väitöskirja). Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
- Maury, O., Hakala, O. & Näre, L. (2024). Migrant workers within the platform assemblage: entwined temporalities of gig work and the border regime. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50, 3768–3785.
- Melin, H. & Saari, T. (2019). Työn ja työelämän tutkimuksen muuttuvat maailmat. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia?* (s. 21–48). Tampere: Tampere University Press.
- Mäntylä, J.-M. (2024). Wolt-kuskit ovat yrittäjiä, eivät työntekijöitä – oikeus teki historiallisen linjauksen. *Yle Uutiset*. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20075754>
- Nissinen, E. (28.8.2025). Perussuomalaisten Teemu Keskisarja puhui A-studiossa väestönvaihdosta totena ja kutsui maahanmuuttajia ”heikkolaatuisiksi”. *Yle*. Haettu 4.3.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20179747>
- Näre, S. & Näre, L. (2022). *Työttömyys sattuu. Arjen kamppailuja työllistämistoimien rattaissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Perusturvan riittävyden IV arviointiryhmä (2023). *Perusturvan riittävyden arviointiraportti 2019–2023*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-037-8>
- Pyöriä, P., Ojala, S. & Nätti, J. (2019). Työelämän muutokset ajassamme. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.), *Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia?* (s. 139–170). Tampere: Tampere University Press.
- Pärnänen, A. (2023). *Alustatyö on yhä vähäistä, mutta ulkomaalaisten keskuudessa suosittua*. Haettu 26.2.2026 osoitteesta <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/alustatyo-on-yha-vahaista-mutta-ulkomaalaistaustaisten-keskuudessa-suositua/>
- Quiggin, J. (2024). *After Neoliberalism. Global Thinkers Series*. Canberra: ANU Press.
- Sanz, A. & Müller, J. (2025). *Uutisarvostukset 2025*. Yle & Norstat. Haettu 6.3.2026 osoitteesta <https://drive.google.com/file/d/1qBEUxIWd1aVHL282ibopr8osoOqxNnS/view>
- Sen, A. (1993). Capability and well-being. Teoksessa M. Nussbaum & A. Sen (toim.), *The quality of life*. (s. 30–53). Oxford: Oxford University Press.
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (n. 2025). *Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys*. Haettu

- 5.3.2026 osoitteesta <https://stm.fi/maahanmuuttajien-hyvinvointi>
- Svartsjö, J. & Uusitalo, R. (2025). Sinisten laatikkojen miehet. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 4, 362–373.
- Tilastokeskus (24.1.2025). Työllisyys heikkeni ja työttömyys kasvoi vuonna 2024. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 6.3.2026 osoitteesta <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm0z8kztkoy10o7ulqh34y1ok>
- Tilastokeskus (27.1.2026). Työttömyys kasvoi vuonna 2025. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://stat.fi/fi/tilasto/tyti>
- Turunen, E. & Hiilamo, H. (2023). Sense of belonging among people outside of working life in Finland. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 43, 795–808.
- Turunen, E. (2025). *Pystyisin paljon enempään. Köyhyydessä ja muissa haastavissa tilanteissa elävien selviytyminen 2000-luvun alun Suomessa*. (Dissertationes Universitatis Helsingiensis, 53). Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
- Uusitalo, K. & Pantzar, M. (23.6.2021). Wolt ei aio noudattaa aluehallintoviraston mahdollista kehotusta kohdella ruokalahettejä työntekijöinä – yrittys on tarvittaessa valmis viemään asian oikeuteen asti. *Yle*. Haettu 6.3.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-11994923>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (15.1.2026). Hallitus esittää lisää joustavuutta määräaikaisiin työ sopimuksiin. Haettu 5.3.2026 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/>
- hallitus-esittää-lisää-joustavuutta-määräaikaisiin-tyosopimuksiin
- Valtioneuvosto (11.3.2024). EU-ministerit pääsivät sopuun alustatyödirektiivistä. Haettu 20.3.2026 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/eu-ministerit-paasivat-sopuun-alustatyodirektiivistä>
- Venugopal, R. (2015). Neoliberalism as a Concept. *Economy and Society*, 44, 165–187.
- Vuori, J. (2021). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>
- Warr, P. (1983). Work, jobs and unemployment. *Bulletin of the British Psychological Society*, 36, 305–311.
- Wee, L. & Brooks, A. (2010). Personal Branding and the Commodification of Reflexivity. *Cultural Sociology*, 4, 45–62.
- Whitmer, J. M. (2019). You are your brand: Self-branding and the marketization of self. *Sociology Compass*, 13, <https://doi.org/10.1111/soc4.12662>
- Yliaska, V. (2025). *Laman kokemukset. 1990-luvun laman kokemushistoriaa*. Tampere: Vastapaino.
- Ylistö, S. (2023). *Työttömyys, nuoret ja aktiivointi. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla*. (Väitöskirja). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tutkimusaineisto

Helsingin Sanomat:

- Helsingin Sanomat (8.1.2025). Tuilla eläminen voi pian vaikeutua merkittävästi. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010949910.html>
- Helsingin Sanomat (1.2.2025). Maksan kovaa hintaa työttömyydestäni. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011002966.html>
- Helsingin Sanomat (2.2.2025). 400 työhakemusta vuodessa, mutta töitä ei vain löydy – Vaikka Joonas Niinimäki luuli valitsevansa varman alan. <https://www.hs.fi/lifestyle/art-2000010961704.html>
- Helsingin Sanomat (3.2.2025). Kai Pulkkanen, 42, nettosi ennen 5 000 euroa kuussa, nyt töitä ei saa – ”Olisin valmis siivoamaan vaikka vessoja”. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011004270.html>
- Helsingin Sanomat (4.2.2025). Työtön saa töitä, kun hänellä käy tuuri. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011008605.html>
- Helsingin Sanomat (18.2.2025). Hallitus patistaa työttömiä töihin rajuin keinoin, ja se syövyttää hyvinvointivaltion perusteita. <https://www.hs.fi/talous/art-2000010986277.html>
- Helsingin Sanomat (21.2.2025). Etuusleikkaukset näkyvät nyt Kelan toimeentulotuessa. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011047854.html>
- Helsingin Sanomat (25.2.2025). Jouduin työttömäksi, nyt minua ei kunnioita enää kukaan. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011055249.html>
- Helsingin Sanomat (26.2.2025). Jokainen hyötyy korkeasta työllisyydestä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011044305.html>
- Helsingin Sanomat (2.3.2025). Sinikka Suonurmen, 63, pitää hakea kahta työpaikkaa kuussa kuten muidenkin: ”Eihän tässä ole mitään järkeä”. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011060044.html>
- Helsingin Sanomat (10.3.2025). Milja Tammisto, 25, haki Suomesta töitä puoli vuotta tuloksetta – Ulkomailta paikka irtosi heti. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011076627.html>
- Helsingin Sanomat (22.3.2025). Huoli työstä rikkoi hyväosaisten LinkedIn-kuplan – Mutta pian menee paremmin. <https://www.hs.fi/visio/art-200001111249.html>
- Helsingin Sanomat (21.4.2025a). Suomeen ja suoraan kortistoon. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011110064.html>
- Helsingin Sanomat (21.4.2025b). Kylläpä nyt olen kamala kriminaali, kun toteutin haaveeni. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011116950.html>
- Helsingin Sanomat (14.4.2025). Työttömyyden sitkeästä perinnöstä pitää viimein päästä eroon. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011161793.html>
- Helsingin Sanomat (22.4.2025). Yrittäjälle tämä on käsittämätöntä Suomessa: jos työtä ja tuloja ei ole, miksei saa turvaa? <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011183172.html>

- Helsingin Sanomat (27.4.2025). Espoosta saapui pomomies, joka lopetti Hokkasten perheen työpaikan. <https://www.hs.fi/feature/art-2000011139739.html>
- Helsingin Sanomat (6.5.2025). Vastavalmistunut haki 607 työpaikkaan, ei töitä: ”Ajatus oli, että vain liitelen työelämään”. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011095845.html>
- Helsingin Sanomat (7.5.2025). Työelämän lupaus on rikottu, moni nuori valmistuu suoraan työttömyyskortistoon. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011213748.html>
- Helsingin Sanomat (12.5.2025). Sosiaaliturvan uudistus alkaa työttömien tuista. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011222882.html>
- Helsingin Sanomat (13.5.2025). Nuoria ei pidä pelotella sillä, että he valmistuvat suoraan kortistoon. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011222756.html>
- Helsingin Sanomat (17.5.2025). Näin helposti työttömyystuen voi menettää: Jukka Korhoselle riitti möläytys puhelimessa. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011216750.html>
- Helsingin Sanomat (18.5.2025). Pääkaupunkiseudun ja maisterien työllisyys etu hiipuu. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011232250.html>
- Helsingin Sanomat (22.5.2025). Taija Hirvonen on löytänyt sadoille työttömille töitä ja paljastaa vinkkinsä. <https://www.hs.fi/alueet/art-2000011235470.html>
- Helsingin Sanomat (7.6.2025). Harri Lehtotiellä on lähes 40 vuoden työura, mutta hän ei pääse edes kesätyöhaastatteluun. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011280663.html>
- Helsingin Sanomat (22.6.2025). Tukien nostamisesta syntyvä häpeä on unohdettu. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011314979.html>
- Helsingin Sanomat (27.6.2025). Jussi Kosola lähetti yli 200 työhakemusta ilman tulosta: ”Ihmiset lähtevät pois, koska on pakko”. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011327359.html>
- Helsingin Sanomat (28.6.2025a). Pitkäaikaistyöttömyys ei poistu töihin velvoittamalla, mutta ei myöskään pelkällä armolla. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011330275.html>
- Helsingin Sanomat (28.6.2025b). Purran avustaja velvoittaisi työttömät töihin – Tutkijat arvioivat, toimisiko se. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011322990.html>
- Helsingin Sanomat (3.8.2025). Vaikka Suomea riivaa korkea työttömyys, ulkomaisten osajien houkuttelu on välttämätöntä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011402140.html>
- Helsingin Sanomat (4.8.2025). Valintamme ei kohdistunut sinuun. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011318602.html>
- Helsingin Sanomat (8.8.2025). Espoolaisella kioskinpitäjällä on ehdotus suomalaisten työttömyyteen. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000011384362.html>
- Helsingin Sanomat (12.8.2025). Katsokaa, minä olen työtön. <https://www.hs.fi/feature/art-2000011392406.html>

Helsingin Sanomat (19.8.2025). Olen pian korkeakoulutettu työtön ensimmäistä kertaa elämässäni. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011426861.html>

Helsingin Sanomat (20.8.2025). Hallitus heikentää aikuiskoulutuksen mahdollisuuksia hetkellä, jolloin tekoäly vie työpaikkoja. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011436995.html>

Helsingin Sanomat (22.8.2025). Roosa Savolainen on hakenut turhaan satoja työpaikkoja. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011444340.html>

Helsingin Sanomat (23.8.2025). Suomi matkaa kasvavan työttömyyden lastissa kohti työmarkkinoiden murrosta. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011441385.html>

Helsingin Sanomat (26.8.2025). Suhdanteiden tasaaminen ei onnistu Suomen hallituksilta. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011448995.html>

Helsingin Sanomat (31.8.2025). Kotoutumiskoulutus on investointi, joka edistää työllistymistä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011460499.html>

Helsingin Sanomat (3.9.2025a). Työttömyys ei johdu laiskuudesta vaan työpaikkojen katoamisesta. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011469161.html>

Helsingin Sanomat (3.9.2025b). Nuoria työttömiä on nyt tuhansia, työministeri Marttinen tarjoaa uutta keinoa vaikeimmassa asemassa oleville. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011469619.html>

Helsingin Sanomat (4.9.2025). 21-vuotiaan Orion Pirhosen kesän saldo: 150 hakemusta, nolla työpaikkaa. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011442419.html>

Helsingin Sanomat (10.9.2025). Intialainen Reena Jha on keksinyt, miten maahanmuuttajana saa Suomessa töitä. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011472008.html>

Helsingin Sanomat (17.9.2025). Lapsuudessa koettu köyhyys voi kaventaa tulevaisuudenuskoa. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011495236.html>

Helsingin Sanomat (18.9.2025a). Suomessa jo olevien työllistymistä pitää edistää. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011502243.html>

Helsingin Sanomat (18.9.2025b). Korkeakoulut kouluttavat väärille aloille väärään aikaan. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011495522.html>

Helsingin Sanomat (26.9.2025). Korkeakoulujen aloituspaikkoja on lisätty erityisesti osaajapula-aloille. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011510350.html>

Helsingin Sanomat (8.10.2025). Emme osaa tehdä mitään oikein. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011537163.html>

Helsingin Sanomat (17.10.2025). Suomalaiset pelkäävät työpaikan menettämistä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011564005.html>

Helsingin Sanomat (18.10.2025). Työttömyyden helpottumista ei ole näköpiirissä. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011565878.html>

- Helsingin Sanomat (22.10.2025). Muutakin kuin työtön. <https://www.hs.fi/elama/art-2000011490322.html>
- Helsingin Sanomat (23.10.2025). Tämä on tilanne Espoossa: 19 000 työtöntä, 570 avointa työpaikkaa. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000011575908.html>
- Helsingin Sanomat (27.10.2025). Asiantuntijat: Maahanmuuttajat saadaan töihin räätelöidyllä palveluilla ja asennemuutoksella. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011585869.html>
- Helsingin Sanomat (3.11.2025). Työurani ei edennyt odotusten mukaisesti: bruttotuloni ovat nyt alle 800 euroa kuukaudessa. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011592492.html>
- Helsingin Sanomat (4.11.2025). Työttömyyden hoito uhkaa viedä rahat kouluilta ja päiväkodeilta. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011600492.html>
- Helsingin Sanomat (5.11.2025). Kunnat tarvitsevat enemmän liikkumavaraa selvitäkseen työllisyysvelvoitteistaan. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011579284.html>
- Helsingin Sanomat (12.11.2025). Ei millään töitä. <https://www.hs.fi/feature/art-2000011562219.html>
- Helsingin Sanomat (17.11.2025) Työttömyys ymmärretään väärin yksilön ongelmaksiksi. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011631529.html>
- Helsingin Sanomat (26.11.2025). Talouden viisarit sojottavat ristikkäisiin suuntiin. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011649944.html>
- Helsingin Sanomat (18.12.2025). Sain vakituksen työpaikan, mutta joudun silti hakemaan töitä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011698025.html>
- Helsingin Sanomat (23.12.2025). Työttömäksi jäänyt Heidi Ruohola sai käskyn: Lopeta opintosi. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011682069.html>
- YLE
- Yle (26.1.2025). Kaksi pitkäaikaistyötöntä kertoo, miten leikkaukset muuttivat elämää: kerran kuussa on viikko, kun rahaa ei ole yhtään. <https://yle.fi/a/74-20138265>
- Yle (18.2.2025). Lauren Jung muutti Yhdysvalloista Espooseen ja törmäsi työelämän ”Suomi-klubiin” – yksi asia oli suuri yllätys. <https://yle.fi/a/74-20142646>
- Yle (20.2.2025). Tv-alan ahdinko iski näyttelijöihin – yksi kouluttautui hierojaksi, toinen meni raksalle. <https://yle.fi/a/74-20136936>
- Yle (25.2.2025). Ville Österman on esimerkki siitä, mitä Suomessa nyt tapahtuu – edes viisi ammattia ei takaa työtä. <https://yle.fi/a/74-20144938>
- Yle (27.2.2025). Suomessa on yli 320 000 työtöntä – heidän psyyksensä on koetuksella, sanoo asiantuntija ja kertoo, mikä avuksi. <https://yle.fi/a/74-20146326>

- Yle (8.3.2025). Tämä perhe sai elantonsa samasta tehtaasta, nyt kaikki muuttuu: ”Se oli siinä”. <https://yle.fi/a/74-20146167>
- Yle (12.3.2025). Mitä järkeä on enää opiskella? Korkeakoulutus ei takaa työpaikkaa, ja maailma muuttuu nopeammin kuin tutkinto valmistuu. <https://yle.fi/a/74-20142939>
- Yle (13.3.2025). Nuorisotyöttömyys nousi Lahdessa pilviin – nuoret kertovat, miksi työnhaku takkuaa: ”Palvelut ovat vähän tönkköjä”. <https://yle.fi/a/74-20148819>
- Yle (7.4.2025). Keikka- ja osa-aikatyön tekeminen on hankalampaa kuin aiemmin – ”Yhtäkkiä loppui kolmeksi kuukaudeksi tuet”. <https://yle.fi/a/74-20151519>
- Yle (17.4.2025). ”Leena” ei edes halua hakemiaan töitä – näistä syistä hakuvelvoite ei toimi. <https://yle.fi/a/74-20149389>
- Yle (21.4.2025). MOT seurasi vuoden ihmisiä, joihin hallituksen leikkaukset osuvat – Krista kerää pulloja, Marjalle jää työvuorosta 9 euroa. <https://yle.fi/a/74-20156480>
- Yle (2.5.2025). Iiro Lehtiö kehitti opiskeluaikana tietokonepelin – menetti tuet jäätyään työttömäksi. <https://yle.fi/a/74-20157638>
- Yle (12.5.2025). Anton Lagrillière jätti turhaan sata työhakemusta ja tajusi, mitä hakemuksessa pitää muuttaa. <https://yle.fi/a/74-20156566>
- Yle (24.5.2025). Ay-liike on nyt ahdingossa – se voi muuttaa koko Suomen suuntaa. <https://yle.fi/a/74-20162938>
- Yle (18.6.2025). Kesätyöpaikkoja on edelleen auki – Iida Janhunen ehti jo menettää toivonsa, mutta sai paikan. <https://yle.fi/a/74-20166705>
- Yle (11.7.2025). Armeijassa Sakariye Ali oppi, että kaikilla on samanlaiset mahdollisuudet menestyä – arjessa totuus iski. <https://yle.fi/a/74-20169706>
- Yle (14.7.2025). Työttömyysjaksot ovat nyt ennätyskellisen pitkiä – ekonomisti: ”Ongelma ei ole työhaluissa, vaan työn puutteessa”. <https://yle.fi/a/74-20171975>
- Yle (31.7.2025). Tapasimme kaksi perheenisää, joille UPM saattaa pian antaa potkut Lappeenrannassa. <https://yle.fi/a/74-20174681>
- Yle (2.8.2025). Kannustavaa työllisyyspolitiikkaa voisi soveltaa työttömän sijasta ministeriin. <https://yle.fi/a/74-20175307>
- Yle (12.8.2025). Ennätyskorkea akateeminen työttömyys painaa opiskelijoiden mielenterveyttä – ekonomisti: ”Tilanne kyllä oikenee tästä”. <https://yle.fi/a/74-20176202>
- Yle (25.8.2025). Näin suojaosan poistolla tehtiin osa-aikatyöläisistä työttömiä – Tommi Ruotsalainen: ”Jää melkein nollille”. <https://yle.fi/a/74-20178464>
- Yle (31.8.2025). Työpaikat ovat nyt kiven alla: näin voit hakea työtä, joka ei ole avoimessa haussa. <https://yle.fi/a/74-20179638>
- Yle (29.9.2025). Analyysi: Kulutusjuhla ei jatku ennen kuin työttömyyden ja sotien peikko väistyy Suomesta – vastuu on

myös poliitikoilla. <https://yle.fi/a/74-20185543>

Yle (2.10.2025). Kainuun työttömyystilanne on Suomen paras – Stefan Kalberg tietää, ettei työpaikkoja kuitenkaan ole. <https://yle.fi/a/74-20186039>

Yle (5.10.2025). Miksi kansa ei lähde kaduille kuin 90-luvulla, vaikka työttömyys nousee ja hallitus leikkaa? Asiantuntijat vastaavat. <https://yle.fi/a/74-20184550>

Yle (8.10.2025). Tiina Viimanin lapset ovat joutuneet luopumaan satojen eurojen

harrastuksista: ”Kyllä tämä luo paljon epätasa-arvoa”. <https://yle.fi/a/74-20183017>

Yle (1.11.2025). Kati Saari oli toimitusjohtaja, ja siksi hänen oli vaikea saada uutta työpaikkaa. <https://yle.fi/a/74-20190668>

Yle (11.11.2025). Neljä tutkintoa eikä yhtäkään työhaastattelua – syrjintä ja puutteellinen kielitaito yhä esteenä saada töitä. <https://yle.fi/a/74-20192596>

Työttömien määrä Suomessa on kasvanut 2020-luvun taantuman aikana voimakkaasti. Samanaikaisesti Petteri Orpon hallituksen (2023–) politiikka on heikentänyt työttömien asemaa. Työttömien tukia on karsittu ja osa-aikaisen työn vastaanottamisesta on tehty vähemmän kannattavaa.

Työttömyyden raastava kuoppa – työttömyys uutismediassa vuonna 2025 pureutuu 2020-lukulaiseen työttömyyteen. Raportti valottaa, millaisina kysymykset työttömyydestä näyttäytyvät mediakeskustelussa. Media-aineisto avaa työttömyyden vaikutuksia yksilöiden ja kotitalouksien hyvinvointiin. Analyysi peilaa työttömän arjen realiteetteja ja työttömyyteen liittyvää keskustelua uusliberaaleihin ihanteisiin, jotka korostavat tehokkuutta, talouskasvua ja yksilön vastuuta niin työllisyyspoliittisissa toimenpiteissä kuin myös jokapäiväisessä arjessa. Raportti tuo ajankohtaisen näkökulman työttömyyttä koskevaan tutkimukseen ja keskusteluun. Analyysin pohjalta raportissa pohditaan, millaiset poliittiset toimenpiteet voisivat viedä työllisyyspolitiikkaa ja työelämää oikeudenmukaisempaan suuntaan.

978-952-7206-58-4 (nid.)
978-952-7206-59-1 (pdf)

ISSN 2670-188X (painettu)
ISSN 2670-1898 (verkkojulkaisu)